ओम

॥ श्रीः ॥

SANSKRIT
SECOND READER

By

S. RAMACHANDRA NILAKANTA SASTRY
Assistant Sanskrit Pandit, C. M. College, Tinnevelly.

SECOND EDITION.

TINNEVELLY.
NURUL ISLAM PRESS.

PRICE TEN ANNAS. 1909 POSTAGE EXRA.

Approved and authorized for use in Schools by the Educational Departments of Madras, Punjab and Travancore.

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

ALL the copies of the First Edition of this book having been exhausted by a rapid sale, and a further demand for more copies from different parts of India having shown that the work has not been without its use, I feel justified in bringing out a second edition of it with the hope of its receiving encouragement at the hands of the public.

In revising this book, many of the suggestions received from experienced teachers have been attended to, and a few misprints in the previous edition have been corrected in this Edition.

Tinnevelly Town
March 1909.

S. R. Nilakanta Sastry.

PREFACE TO THE FIRST EDITION.

My *Sanskrit First Reader* published in 1904 met with the favourable opinion of the Press* and of some distinguished scholars † in the Presidency and Provinces. It had also the good fortune to be

---

* The Central Hindu College Magazine, Benares, "The Sanskrit First Reader *is very emphatically a first, and carries the little pupil to the end of the Masculine and Neuter nouns of the first declension, and the present tense in both moods of the first Conjugation.*"

† A. R. Raja Raja Varma M. A. M. R. A. S. Supt. of Vernacular studies, Royal College, Trivandram. "*I have no doubt that your*" "*Samskrita Subodha*" *will be of immense use to the young boys of our High Schools. You may count upon my support of it.*"

Revd. T. Walker M. A. C. M. S. Tinnevelly. "*You have taken great pains to lead on the young reader step by step.*"

approved by the Madras Text Book Committee ‡ as a suitable primer for beginners in the lower forms of schools; thus encouraged in my first attempt, I have ventured to bring out a *Second Reader* and I trust that it will also receive the generous recognition and support of the Authorities & the Public.

H. H. Kerala Varma, Senior Koil Thambiram C. S. I. F. M. U. M. R. A. S. Trivandrum.

"I have no hesitation in saying that your book will be found highly useful to such of the Sanskrit Students as have studied English in the Lower Forms".

T. S. NELLIAPPA SASTRI, B. A. L. T.

" दैवीसंस्कृतभाषा परिमितशब्दा परार्थपरिपुष्टा । दैवाल्लब्धप्रसरा हूणानां जयति पाठशालासु ॥ बालायेत्राध्ययनात्पराजयन्तेविमूढधिषणाग्राः । तेषां सुखबोधाय क्रियते श्री नीलकण्ठविदुषाऽयम् ॥ ग्रन्थः सुबोधनामा जीयात्समुदे-विनेतृशिष्याणां । कृत्स्नेकृतिर्हिकार्ये साफल्य सैवदाश्नुतेऽभीष्टम् ॥ "

E. Hultzsch Esq. PH. D.;— Professor of Sanskrit and Retired Madras Government Epigraphist. Halle, Germany *"Both the rules and the exercises are very carefully drawn up and will not fail to give beginners a solid grounding in Sanskrit if handled by an intelligent teacher."*

‡ **Fort St. George Gazette.** *dated 19th December, 1905, Educational Supplement, page 15.*

In the present work careful attention has been paid to lead on the beginner by graduated exercises. The task of the adjustment of illustrations to suit the capacity of children was often most difficult, although it may show that by the mere simplicity and brevity of the structure of each sentence or phrase, the least of the careful attention which it has cost. I hope the numerous selections will be found to be practically useful as a means to lay by sufficient knowledge to get to larger treatises in the higher forms of the student's career.

No pains have been spared to make the book complete in all details. A full glossary, an elaborate table of conjugational tenses for about one hundred and fifty roots and an extract of one hundred slokas from Nitisastram have also been added and this will be found a very special and most important feature of the work.

TINNEVELLY TOWN.
March 30, 1906.

S. R. Nilakanta Sastry.

TABLE OF CONTENTS.

Lesson.	Subject Matter.	Page
I	Feminine Nouns ending in आ and ई *Nominative and Accusative cases*	1
II	*Instrumental, Dative & Ablative cases*	6
III	*Genitive, Locative and Vocative cases*	11
IV	The Passive Voice	17
V	do. (*continued*)	25
VI	Verbs. *Imperfect Tense*	27
VII	Verbs. *Imperfect Tense* (*continued*)	36
VIII	Masculine and Neuter nouns ending in उ	40
IX	Masculine and Neuter nouns ending in ऋ	50
X	Feminine Nouns ending in इ and उ	58
XI	Feminine Nouns ending in ऊ and ऋ	65
XII	Masculine and Feminine nouns ending in ए, ऐ, ओ and औ	70
XIII	Imperative Mood (लोट्) *Parasmipada*	76
XIV	do. (*continued*) *Atmanepada*	83
XV	Pronouns (Notes general) *Personal*	87
XVI	Pronouns (*continued*) *Demonstrative, Relative and Interrogative*	94
XVII	Verbal Derivatives	105
XVIII	The Potential Mood	120

Lesson.	Subject Matter.	Page
XIX	Nouns ending in Consonants	
	Nouns ending in च्, ज्, त्, द् *and* ध्	128
XX	*do.* अन् *and* इन्	139
XXI	*do.* स्	151
XXII	Numerals.	159
XXIII	कथा प्रथमा (ब्राह्मण नकुलयोः)	170
XXIV	,, द्वितीया (अन्धमूर्खयोः)	172
XXV	,, तृतीया (यात्रिकयोर्व्याघ्रस्यच)	173
XXVI	,, चतुर्थी (हंसी मनुजयोः)	175
XXVII	,, पञ्चमी (काकजंबूकयोः)	176
XXVIII	,, षष्ठी The Dove & the Ant	177
XXIX	,, सप्तमी The Fox and the Grapes	179
XXX	अष्टमी The Shepherd boy & the Tiger	180
XXXI	,, नवमी The Crow and the Pitcher	181
XXXII	,, दशमी The Moth, the fly, and the flame	182
	Selections for Exercise. Nitisastram	184
	Conjugation of Verbs	196
	General Glossary of *Sanskrit words*	224
	Errata	272

Ab' 'eviations.

Abl. ... Ablative.
Acc. ... Accusative.
adv. ... Adverb
Atm or *A.* Atmanepada
adj. ... Adjective.
cf. ... Compare.
Dat ... Dative.
desid Desiderative
du. ... Dual.
e. g. ... For example
f. or fem. Feminine
Gen. ... Genitive.
Impera Imperative.
Imperf. Imperfect
i. e. ... *id. est.* that is
ind. ... Indeclinable
inf. ... Infinitive
Instr. Instrumental
m. or Mas. ... Masculine gender.
n or Neut. ... Neuter gender
Nom.... Nominative.
unm. ... Numeral
P. or *Paras.* ...Parasmaipada
Part. ... Participle
Pass ... Passive
pers. ... Person
Pl. or *Plu.* Plural
Pot. ... Potential
Pres. ... Present
Pron. ... Pronoun
Sing. ... Singular
S. ... Substantive
S. F. R. ... Sanskrit First Reader
U. ... Ubhayapadi
v. ... Verb
Voc. ... Vocative.

ॐ

SANSKRIT SECOND READER.

LESSON I.

Feminine Nouns Ending in आ & ई.

(आकारेकारान्त स्त्रीलिंगशब्दाः)

Nominative & accusative cases.

TERMINATIONS (प्रत्ययाः)

		Singular	*Dual*	*Plural.*
Nouns ending in आ	Nom.	*(none)*	ई	अस्
	Acc.	आम्	ई	अस्
Nouns ending in ई	Nom.	*(none)*	औ	अस्
	Acc.	म्	औ	स्
Nom.		सीता	सीते*	सीताः
Acc.		सीतां	सीते	सीताः
Nom.		गौरी	गौर्यौ§	गौर्यः
Acc.		गौरीम्	गौर्यौ	गौरीः

---

* See rule 19. Sanskrit First Reader.

§ See rule 35. S. F. R.

Substantives *(Feminine)*.

जननी mother
भार्या wife
मृणाली lotus-fibre
विद्या learning
कदली the plantain tree
जलूका a leech
प्रजा subject
पृथ्वी the earth
सुभद्रा the sister of Krishna and wife of Arjuna
आज्ञा a command
अहल्या wife of Gauthama
पत्नी wife
हरिणी a female deer, doe
शिखा a lock of hair on the crown of the head, a crest
मन्दुरा a stable for horses
अंगना a woman
ललना a woman
सीता Rama's wife
माला a garland, a wreath
कैकेयी the youngest of the three wives of king Dasaratha
पाठशाला a school
सुंदरी a beautiful woman
प्रमदा a young woman
आत्मजा daughter
गोदावरी name of a river
शोभा beauty
क्षमा forgiveness
मही the earth
नदी a river

Masculine and Neuter.

हंसः a swan, flamingo
रक्तम् blood
कृषकः a husbandman
पान्थः a traveller
मयः name of a demon
गौतमः name of a sage
रामः son of Dasaratha and the hero of the Ramayana
नलकूबरः the son of Kubera

विराटः name of a king
गुर्जरः the district of Gujarath
जयः conquest, victory
म्लेच्छः a barbarian, a non-Aryan
कण्ठः neck
दूतः a messenger
क्रोधः anger
कंकणं a bracelet

ROOTS OF THE 1ST CONJUGATION.

फल् *Paras.* to fructify, to be fulfilled
कृष् *Paras.* to plough
हृ (हर्) *Paras. & Atm.* to carry away, to take away, to remove, to captivate
त्यज् *Paras.* to abandon

मुद् (मोद्) *Atm.* to rejoice, be glad
वह् *with* प्र *Paras.* to flow, stream forth
पा (पिब्) *Paras.* to drink
वाञ्छ् *Paras.* to desire
व्रज् *with* अनु *Paras.* to follow, go after

चर् *with* आ *Paras.* to practise, to do

अट् *Paras.* to wander, to ramble

नी *with* (परि) *Paras.* & *Atm.* to marry

भक्ष् to eat, *10th Conj. Paras.*

प्रतिदिनम् *ind.* every day

रुध् *with* अनु to obey, *4th Conj Atm.*

अतीव *ind.* very.

EXERCISE I.

नृपतिर्महीं रक्षति ।
पुत्रोजननीं वन्दते ।
मूर्खो भार्यां त्यजति ।
हंसो मृणालीं भक्षयति ।
विद्या विनयेन शोभते ।
कदली फलति ।
जलूका रक्तं पिबति ।
नृपः प्रजा रक्षति ।
हरति सुभद्रामर्जुनः ।
बालको जनकस्याज्ञामनुरुध्यते।
अहल्या गौतमस्य पत्नी ।
जननी बालानां जयेन मोदते ।
नदी समुद्रं गच्छति ।
म्लेच्छानां शिक्षा नास्ति ।
अश्वं मन्दुरां नयति ।
अंगनाः कंकणं धरन्ति ।
नदी प्रवहति ।
ललना संगीतं शिक्षते ।
विद्यां वाञ्छन्ति शिष्याः ।
सीता राममनुव्रजति ।
नदीं तरति पान्थः ।
कण्ठे मालां धारयति ।
बुधाः क्षमां सदाचरन्ति ।
कृषकः पृथ्वीं कर्षति ।

EXERCISE 2.

Rama obeys Kaikeyi.
Nalakoobera sees the beauty of (the) garden.
Women go to (the) river.
Children go to school every-day.
(The) women of Gujarat* are very beautiful.
Young women put garlands round (their) necks.
Ravana marries (the) daughter of Maya.
(The) Godhavari runs to (the) sea.
(The) two messengers wander (over) (the) earth.
Sitha salutes Vasishta.
Forgiveness conquers anger.
Virata's daughter learns dancing.

---

* Names of countries are always in Sanskrit used in the plural, because they are taken trom the people themselves.

LESSON II.

Instrumental, Dative & Ablative cases.

TERMINATIONS.

		Singular	*Dual*	*Plural*
Nouns ending in आ	Instr.	आ	भ्याम्	भिस्
	Dat.	यै	भ्याम्	भ्यस्
	Abl.	यास्	भ्याम्	भ्यस्
Nouns ending in ई	Instr.	आ	भ्याम्	भिस्
	Dat.	ऐ	भ्याम्	भ्यस्
	Abl.	आस्	भ्याम्	भ्यस्
Instr.		सीतया§	सीताभ्याम्	सीताभिः
Dat.		सीतायै	सीताभ्याम्	सीताभ्यः
Abl.		सीतायाः	सीताभ्याम्	सीताभ्यः
Instr.		गौर्या‡	गौरीभ्याम्	गौरीभिः
Dat.		गौर्यै	गौरीभ्याम्	गौरीभ्यः
Abl.		गौर्याः	गौरीभ्याम्	गौरीभ्यः

सीता is the base, and आ is the Feminine Instr. Sing. termination. सीता + आ = सी (त् + आ) + आ

§ Rule (1) Before the Instrumental singular termination आ and the genitive, locative dual termina-

---

§ आङि चापः (VII 3-105

‡ See rule 35. S. F. R.

tion ओस् the ending आ of feminine nouns is changed to ए

Therefore सीत् + ए + आ, सीत् + अय् + आ = सीतया

Substantives (*Feminine*).

सहचरी a female companion or mate
छुरिका a knife
लता a creeping plant
निद्रा sleep, sleepiness
महिषी a crowned queen
कथा a story
वापी a well, pool
शकटी a cart
शाखा a branch
अयोध्या name of a city
पुरी a town
क्रीडा sport, play
पूजा worship
कन्या a daughter, a girl
नगरी a city

वाचा speech
आशा hope
अरुन्धती name of the wife of Vasishta
रुक्मिणी wife of Krishna
दासी a maid
अनसूया name of Atri's wife
दया pity, mercy
काशी Benares
प्रिया a beloved one, wife
श्लाघा praise, eulogy
चिन्ता anxiety
शुश्रूषा service, attendance

Masculine and Neuter.

पुष्पं blossom, flower
जाल्मः a wretch, a rascal
वृद्धः an old man
माणवकः name of an individual
वरः a boon
चित्रकूटः name of a mountain
अंगरागः ointment
दीनः a poor man
पारिजातः a kind of flower
कान्तः a lover, a husband
उदकं water
भूषणं an ornament
विवाहः marriage
क्रोशः two miles
अनुरागः love
आस्तिकः one who believes in God

ROOTS OF THE 1ST CONJUGATION.

धृ (धर्) *with* उद् *Paras & Atm.* to save, to lift up.
स्था (तिष्ठ्) *with* प्र *Atm.* to set out, to start
यत् *Atm* to strive
नन्द् *with* अभि *Paras.* to like, to rejoice in
लभ् *Atm.* to get
भ्रम *Paras.* to roam, wander about

खण्ड् *10th conj.* to break, cut, tear,
वहिस् *ind.* out of
दिश् *6th conj. Paras & Atm* to show
ससंभ्रमं *ind* with haste

EXERCISE 3.

रामः सीतयासह || चित्रकूटे भ्रमति ।
आम्रस्य शाखाभ्यः फलानि पतन्ति ।
अयोध्याया निर्गच्छति रामः ।
दशरथः कैकेय्यै वरौ दिशति ।
वापीभ्यो वराहा निर्गच्छन्ति ।
नृपो दयया दीनं रक्षति ।
वृद्धस्य कथया बालास्तुष्यन्ति ।
सीता सहचरीभ्यां‡ सह पुष्पाण्यानयति ।
माणवको विद्यायै यतते ।
शकट्या बालः पतति ।
निद्रार्थं प्रविशति गृहम् ।
अरुन्धत्या गच्छति वसिष्टः ।
महिषी दास्यै * कुप्यति ।
मालाभिः शीर्षं भूषयति ।
कृष्णो रुक्मिण्यै पारिजातं प्रयच्छति ।
जाल्म † क्षुरिकया लतां खण्डयति ।
अनसूया सीतायै अंगरागं प्रयच्छति ।

EXERCISE 4.

Men draw (up) water from wells.
Lovers sport with (their) beloveds in (the) garden.
(The) female servants return from (the) town with haste.

|| See rule 50. S. F. R,
* do. 33. do.
† do. 31. do.

(Those) who believe in God obtain happiness from (the) worship of Gods.

(The) father gives ornaments to (his) girl at (the) time of marriage.

(The) school is two miles from (the) city.

By learning a man gets praise everywhere.

(The) anxieties of (the) mind arise from hopes.

(They) walk outside * the town.

(They) set out † from Benares with (their) wives.

Love results from speech.

Rama's wife ‡ likes flowers.

King rejoices at (by) the service of (his) servants.

---

* Rule (2) बहिस् governs Ablative.

(3) † स्था *with* सम्, अव, प्र and वि is *Atmanepadi*. संतिष्ठते, प्रतिष्ठते, अवतिष्ठते and so on.

---

† समवप्राविभ्यः स्थः (1-3-22).

‡ Use the verb रुच् and see rule 49. S. F. R.

LESSON III.

Genitive, Locative & Vocative cases.

TERMINATIONS.

		Singular	*Dual*	*Plural.*
Nonus ending in आ	Gen.	यास्	ओस्	नाम्
	Loc	याम्	ओस्	सु
Nouns ending in ई	Gen.	आस्	ओस्	नाम्
	Loc.	आम्	ओस्	सु
Gen.		सीतायाः	सीतयोः*	सीतानाम्
Loc.		सीतायाम्	सीतयोः	सीतासु
Voc.		सीते	सीते	सीताः
Gen.		गौर्याः	गौर्योः	गौरीणाम्
Loc.		गौर्याम्	गौर्योः	गौरीषु†
Voc.		गौरि	गौर्यौ	गौर्यः

* See rule 1. page 6.

† गौरी + सु = गौर् + ई + सु.

† इण्कोः - आदेशप्रत्ययोः (VIII—3—57 & 69).

(4) स् following a vowel except अ or आ or a letter of the guttural class, or र्, generally becomes ष्.
Therefore गौरी + सु = गौरीषु.

(5) ‖The Vocative singular of feminine nouns ending in आ is made up by changing the final vowel to ए, as हे सीते.

(6) ‡The Vocative singular of feminine nouns ending in ई is made up by shortening the vowel, as हे गौरि.

The dual and plural of the Vocative are in all cases the same as the corresponding nominative.

Substantives (*Feminine*).

शकुन्तला name of a woman
द्रौपदी the wife of the five Pandavas.
गङ्गा the Ganges
कुटी a cottage, hut
मृगी a female deer, doe
वाणी speech
लङ्का name of an island, the abode of Ravana

‖ संबुद्धौच (VII—3—106).
‡ अम्बार्थनद्योर्ह्रस्वः (VII—3—107).

नारी a woman
जाती the jasmine plant
ज्योत्स्ना moonlight
शिला a stone
रजनी night
अटवी a forest

Masculine and Neuter.

दुष्यन्तः name of a king
वसनं cloth
ऊर्मिः a wave
तटः or तटं the shore or bank, declivity, slope
तीरं the shore, bank
चोरः a thief
धैयात्यं impudence, rudeness
कालिदासः name of a great poet
दुःशासनः name of a brother of Duryodhana
विहगः a bird
पातिव्रत्यम् fidelity to a husband, chastity
अन्नं food
राक्षसः a demon
प्रभवः source
विन्ध्यः name of a mountain
माधुर्यं sweetness

ADJECTIVES.

सुरभि *m, n, f,* fragrant. बहु *m, n, f*, many, much

ROOTS.

मस्ज् (मज्ज्) *6th conj. Paras.* to be drowned, to sink.

कूज् *1st conj. Paras.* to sing, to warble.

गाह् *with* अव *1st conj. Atm* to bathe in, dive into.

EXERCISE 5.

जननि पाठशालां गच्छामः ।
गङ्गायां मज्जति ब्राह्मणः ।
दरिद्रः कुट्यां वसति ।
नद्यास्तीरे मृगीं पश्यामः ।
भार्ये धर्मं रक्षावः ।
शकुन्तले दुष्यन्त आगच्छति ।
नद्यामूर्मयो जायन्ते ।
सिंहा अटव्यां वसन्ति ।
द्रौपद्यावसनं हरते दुःशासनः ।

वृक्षस्य शाखासु विहगाः कूजन्ति ।
चोरा रजनीषु भयेन चरन्ति ।
कालिदासः शकुन्तलायाः शोभां वर्णयति ।
पान्थो नद्यामवगाहते ।
नारीणां पातिव्रत्यं भूषणं ।
गजो गोदावर्यास्तटे क्रीडति ।
जात्याः पुष्पं सुरभि ।

EXERCISE 6.

Trees fall on (the) ground.
Rama obeys (the) command of (his) mother.
(We) do not endure (the) impudence of (our) female servants.
Krishna sports in (the) moonlight on (the) bank of (the) river.
Sages sit on stones in (the) forest.
(They two) bathe in (the) water of (the) Ganges.

Demons move at night.

(The) source of (the) Godaveri is in (the) Vindya.

(We) see many fruits on (the) branch of (the) tree.

Ravana is (the) king of Ceylon.

Oh mother; (I) desire food.

There is sweetness in (the) speech of young woman.

General Results of Lessons I, II, III.

TERMINATIONS.

Feminine nouns ending in आ.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	(*none*)	ई	अस्
Acc.	आम्	ई	अस्
Instr.	आ	भ्याम्	भिस्
Dat.	यै	भ्याम्	भ्यस्
Abl.	यास्	भ्याम्	भ्यस्
Gen.	यास्	ओस्	नाम्
Loc.	याम्	ओस्	सु

Feminine nouns ending in ई.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	(*none*)	औ	अस्
Acc.	म्	औ	अस्
Instr.	आ	भ्याम्	भिस्
Dat.	ऐ	भ्याम्	भ्यस्
Abl.	आस्	भ्याम्	भ्यस्
Gen.	आस्	ओस्	नाम्
Loc.	आम्	ओस्	सु

कमला [an epithet of Lakshmi].

Nom.	कमला	कमले	कमलाः
Acc.	कमलाम्	कमले	कमलाः
Instr.	कमलया	कमलाभ्याम्	कमलाभिः
Dat.	कमलायै	कमलाभ्याम्	कमलाभ्यः
Abl.	कमलायाः	कमलाभ्याम्	कमलाभ्यः
Gen.	कमलायाः	कमलयोः	कमलानाम्
Loc.	कमलायाम्	कमलयोः	कमलासु
Voc.	कमले	कमले	कमलाः

पार्वती [the wife of Siva].

Nom.	पार्वती	पार्वत्यौ	पार्वत्यः

	Singular	*Dual*	*Plural*
Acc.	पार्वतीम्	पार्वत्यौ	पार्वतीः
Instr.	पार्वत्या	पार्वतीभ्याम्	पार्वतीभिः
Dat.	पार्वत्यै	पार्वतीभ्याम्	पार्वतीभ्यः
Abl.	पार्वत्याः	पार्वतीभ्याम्	पार्वतीभ्यः
Gen.	पार्वत्याः	पार्वत्योः	पार्वतीनाम्
Loc.	पार्वत्याम्	पार्वत्योः	पार्वतीषु
Voc.	पार्वति	पार्वत्यौ	पार्वत्यः

LESSON IV.

The Passive Voice.

[Rule 7]* The Passive base of all roots, whatever conjugation they may belong to is formed by adding य to them.

8|| Passive verbs are conjugated in the A'tmanepada. In fact, a passive verb is really nothing

* सार्वधातुके यक् (III—1—67).

|| भावकर्मणोः (I—1—13),

but a root conjugated according to the rule for the roots of the 4th conjugation restricted to the A'tmanepada, so if a root belongs to the 4th conjugation its Passive is frequently identical in form with its own A'tmanepada.

(9) Before the य of the Passive:—

[a] The following roots undergo no change E. G.

The 3rd Pers. Sing. Pres. Pass. of:—

त्यज् 'to abandon' is त्यज्यते.

... ... दृश् (पश्य्) 'to see' is दृश्यते*

... ... मुच् (मुञ्च्) 'to leave' is मुच्यते.

... ... इष् (इच्छ्) 'to wish' is इष्यते.

... ... विद् (विन्द्) 'to obtain' is विद्यते.

... ... गम् (गच्छ्) 'to go' is गम्यते.

... ... भू (भव्) 'to be' is भूयते.

---

* The य of the Passive is added to the originals & not to the substitutes of the roots except in those roots of the tenth conjugation whose vowels take a guua or vriddhi sustitute in the active.

The 3rd pers. sing. pres. pass. of:—

... ... बुध् (बोध्) 'to know' is बुध्यते.

... ... मन् 'to think' is मन्यते

... ... अस् 'to throw' is अस्यते

[b]‡ Roots ending in ऋ change the ऋ to रि, if it is preceded by *one* consonant, and to अर् if preceded by a *double* consonant; thus:—

हृ 'to carry', 'to captivate' ह्रियते [3rd pers. sing. P]

But स्मृ 'to remember' स्मर्यते [3rd pers. sing. pass.]

[c]§ Final इ or उ of a root is lengthened; thus-

जि 'to conquer' जीयते

श्रु 'to hear' श्रूयते [*5th conj.*]

[d] The roots दा, स्था, गै, पा and सो become respectively दी, स्थी, गी, पी and सी. E. G.

The 3rd pers. sing. pres. pass. of दा, 'to give' is दीयते

... ... स्था 'to stand' is स्थीयते

... ... * गै 'to sing' is गीयते

... ... पा 'to drink' is पीयते

... ... *सो 'to destroy' is सीयते

---

‡ रिङ्शयग्लिङ्क्षु—गुणोर्तिसंयोगाद्योः (VII—4—28 & 29).

§ अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः (VII—4—25).

* The 3rd pers. sing. Present Act of गै & सो is गायति and स्यति respectively.

[e] The roots वद्, वह्, वस्, वप् and यज् change their *semi-vowels* व्, & य्, into their corresponding *vowels* [i. e. उ for व् & इ for य्].

The 3rd pers. sing. pres. pass of वद् 'to speak is उद्यते

... ... वह् 'to bear' is उह्यते

... ... वस् 'to dwell' is उष्यते

... ... वप् 'to sow' is उप्यते

... ... यज् 'to sacrifice' is इज्यते

[f] The roots जन्, खन् and सन *optionally* reject the final nasal and lengthen the preceding अ; thus :—

The 3rd pers. sing. pres. pass. of:—

जन् 'to produce' is जन्यते or जायते

... ... खन् 'to dig' is खन्यते or खायते

... ... सन् 'to love' / 'to give' } is सन्यते or सायते

[g] रञ्ज्, स्वञ्ज्, सञ्ज्, स्कन्द्, स्पन्द्, दंश्
भ्रंश्, ध्वंस्, स्रंस्, शंस् and बन्ध् *drop* their nasals.

Roots.	3rd pers. sing. pres. Active.	Passive.
रञ्ज् '*to be colored*'	रजति or रजते	रज्यते
स्वञ्ज् '*to embrace*'	स्वजते	स्वज्यते

Roots.	3rd pers. sing. pres. Active.	Passive.
सञ्ज् *'to embrace'*	सजति	सज्यते
स्कन्द् *'to jump'*	स्कंदति or स्कंदते	स्कद्यते
स्पन्द् *'to throb'*	स्पन्दते	स्पद्यते
दंश् *'to bite'*	दशति	दश्यते
भ्रंश् *'to fall'*	भ्रंशते	भ्रश्यते
ध्वंस् *'to perish'*	ध्वंसते	ध्वस्यते
स्रंस् *'to drop'*	स्रंसते	स्रस्यते
शंस् *'to praise' 'to relate'*	शंसति	शस्यते
बन्ध् *'to bind'*	बन्धयति-ते	बध्यते

[h] अस् 'to be' is substituted by भू.

बुध् (बोध्) *to know or understand.*

Passive.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	बुध्ये [I] am known	बुध्यावहे [we two] are known	बुध्यामहे [We] are known
2nd pers.	बुध्यसे [Thou] art known	बुध्येथे [you two] are known	बुध्यध्वे [you] are known

3rd pers.	बुध्यते [He] is known	बुध्येते [They two] are known	बुध्यन्ते [They] are known

Substantives.

ऋष्यमूकः name of a mountain
लोष्टं a clod, a lump of earth
शोकः sorrow, grief, distress
गोकुलं name of a village
वसुदेवः name of Krishna's father
दाशरथिः son of Dasaratha, Rama
कौरवः a descendant of Kuru
रथः a chariot
कार्यं a work, an action
हृदयं the heart
सलिलं water
पादपः a tree
भीमः name of the second of the sons of Pandu
अविनयः incivility, disrespect
पथिकः a traveller, wayfarer
तिलः seasamum
तैलं oil
तडागः a tank
शासनं an order
इंद्रियं an organ of sense, [*plu.*] senses
प्रभावः prowess, power
किंकरः a servant
लक्ष्मणः brother of Rama
वीर्यं bravery, heroism
आयासः trouble, effort
मोदकः sweetmeat

विघ्नभयः fear caused by obstacles

स्वास्थ्यं tranquillity

ग्रहस्थः a house-holder

छात्रः a pupil, a scholar

सोपानं steps, stairs

ADJECTIVES.

दुष्ट wicked

तृषित thirsty

क्षुधित hungry

नीच low, mean, base

ROOTS.

रुह् *with* आ *Paras.* to ascend, mount
गम् [गच्छ्] *with* अनु *Paras.* to go after, follow
यम् *with* नि *Paras.* to curb, to suppress
} *1st conj.*

दिश् *with* आ *6th conj. Paras & Atm.* to command

बन्ध् *10th conj. Paras. & Atm.* to bind, fasten

EXERCISE 7.

काश्यां यतिभिरुष्यते ।
ऋष्यमूको दृश्यते रामेण ।
शोकेन दह्यते हृदयं ।
पादपा आरुह्यन्ते कपिभिः ।
दीनैर्याच्यते धनं ।

बालकैः क्षिप्यते लोष्टं ।
तृषितैः पीयते सलिलं ।
नीयते गोकुलं कृष्णो वसुदेवेन ।
सीतयानुगम्यते दाशरथिः ।
युद्धायाहूयन्ते कौरवा भीमेन ।

बालकेन पुस्तकानि चोर्यन्ते ।
रथोऽश्वैरुह्यते ।
भूपतेः प्रभावः श्रूयते ।
तिलेभ्यस्तैलं लभ्यते ।
ऋषिभिरिन्द्रियाणि नियम्यन्ते ।

शिष्या वाचार्येणाविनयात्ताड्यन्ते †
आयासेन धनं लभ्यते ।
कार्यं विघ्नभयेन नीचैर्नारभ्यते ।

तडागस्य सोपानानि शिलाभिर्बध्यन्ते ।
अटव्यामाम्राणि क्षुधितैः पथिकैर्भक्ष्यन्ते ।

EXERCISE 8.

(We) are always seen by God.
Thieves are punished by Kings.
Servants are ordered by (their) master.
(The) order of Kaikeyi is obeyed by Rama.
(The) tranquillity of mind is obtained from forgiveness.
Sitha is abandoned by Lakshmana in (the) forest.
Sweetmeats are tasted by children.
Arjuna's bravery is described by Indra.
Wicked men are censured by sages.
Flowers are worn on (the) head.
Tutors are saluted by their pupils..
Guests are honoured by house-holders.

† See note * page 18.

LESSON V.

PASSIVE *(Continued)*.

Rules to be observed to change sentences from Active to Passive.

(10) To change sentences from Active to Passive and *vice versa*, the roots that are capable of governing two accusatives mentioned in the following Karika should be borne in mind :—

दुह्याच्पच् दण्ड्रुधि प्रच्छिचिब्रूशासुजिमन्थ्मुषां ।
कर्मयुक्स्यादकथितं तथास्यान्नीहृकृष्वहां ॥

(*i. e.*) (1) दुह् *2nd Conj. Paras and Atm.* 'to milk'. (2) याच् *1st Conj. Atm.* 'to beg', (3) पच् *1st conj. Paras Atm.* 'to cook', (4) दण्ड् *10th Conj.* 'to punish', (5) रुध् *7th conj. Paras & Atm.* 'to obstruct', (6) प्रच्छ् *6th conj, Paras* 'to ask', (7) चि *5th conj. Paras & Atm.* 'to collect', (8) ब्रू *2nd conj. Paras. & Atm.* 'to tell', (9) शास् *2nd conj. Paras* 'to teach', (10) जि *1st conj. Paras.* 'to win', (11) मन्थ् *1st & 9th conj. Paras* 'to churn', (12) मुष् *9th conj. Paras.* 'to steal', and (13) नी (14) हृ, (15) कृष्, (16) वह् all meaning 'to take or carry' and others having the same signification.

(11) *When the roots mentioned above are used in the Passive, the *secondary* or the *indirect* object in the case of the first twelve roots and the *principal* or the *direct* object in that of the last four is put in the Nominative case, the other object (accusative) remaining the same as in the active; thus:—

Active construction.	*Passive construction.*
वामनः बलिं याचते वसुधां	वामनेन बलिर्याच्यते वसुधां
सूदः तण्डुलानोदनं पचाति	सूदेन तण्डुलाः ओदनं पच्यन्ते
रामः लक्ष्मणं सीतां प्रच्छाति	रामेण लक्ष्मणः सीतां † पृच्छयते
देवदत्तः यज्ञदत्तं शतं जयाति	देवदत्तेन यज्ञदत्तः शतं जीयते
नृपतिः गर्गान् शतं दण्डयाति	नृपतिना गर्गाः शतं दण्ड्यन्ते
गोपः अजां ग्रामं नयाति	अजा गोपेन ग्रामं नीयते
असुरा इन्द्रं विभवं हरान्ति	विभवोसुरैरिन्द्रं ह्रियते

* गौणेकर्मणिदुह्यादेः प्रधाने नीहृकृष्वहां । लादयोमताः (VII—1—69).

† प्रच्छ् becomes पृच्छ् in the Passive.

Sentences that contain roots which do not belong to the 1st, 4th, 6th and 10th conjugations are not given in this book.

(12) When the verb is intransitive, the passive construction becomes *Impersonal*, that is, there is no subject to it in the Nominative case and the verb is always in the third person singular; thus गम्यते 'it is gone', नृत्यते 'it is danced', where the verb itself implies neither person, nor thing as either acting or suffering, but simply expresses a state or condition.

LESSON VI.

VERBS.

Imperfect Tense (लङ्)

(13) The *Imperfect** has the sense of the past tense; but it has reference to an event done at some time recently past, but before the current day.

(14) ‡ The augment अ is prefixed to roots in this tense.

---

* अनद्यतने लङ् (III—4—111)

‡ लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः (VI—4—71)

(15) The conjugational signs are added on to the roots before the terminations of the Imperfect, as of the Present.

Parasmaipada.

TERMINATIONS.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	अम्	व	म
2nd pers.	स्	तम्	त
3rd pers.	त्	ताम्	अन्
1st pers.	अवसम्*	अवसाव†	अवसाम
2nd pers.	अवसः	अवसतम्	अवसत
3rd pers.	अवसत्	अवसताम्	अवसन्

---

* वस् is a root of the 1st conjugation and अम् is the Imperfect first person singular termination.

वस् + अम्, by rule (14) अवस् + अम्

By rule (15) अवस् + अ + अम्

... (9) S. F. R. अवस् + अम् = अवसम्

(I) dwelt

† वस् + व, by rule (14) अवस् + व, अवस् + अ + व

By rule (2) S. F. R अवस् + आ + व = अवसाव (We two) dwelt.

Similarly अवसाम.

नी *with* परि *1st conj. Paras. & Atm.* 'to marry' (Imp.)

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	पर्यणयम्†	पर्यणयाव	पर्यणयाम
2nd pers.	पर्यणयः	पर्यणयतम्	पर्यणयत
3rd pers.	पर्यणयत्	पर्यणयताम्	पर्यणयन्

---

† नी with परि is the root and अम् is the 1st pers. sing. termination Imperfect

(नी *with* परि) + अम्

---

(16) When a preposition is prefixed to a root the augment is placed between the root and the preposition.

Hence (परि + अ + नी) + अं

By rule (25) S. F. R पर्य + नी + अं; (25) पर्यणी + अं; (1) पर्यणी + अ + अं; (3 & 4) पर्यणे + अ + अं; (7) पर्यणय् + अ + अं; (9) पर्यणय् + अं; पर्यणयं.

इष् (इच्छ्) 'to wish' *6th conj.* Imperfect.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	ऐच्छम्	ऐच्छाव	ऐच्छाम
2nd pers.	ऐच्छः	ऐच्छतम्	ऐच्छत
3rd pers.	ऐच्छत्†	ऐच्छताम्	ऐच्छन्

इष् (इच्छ्) + त्,

---

(17) †Roots beginning with a vowel take the augment आ instead of अ, which when blended with the following इ, उ, ऋ (short or long) becomes ऐ, औ & आर् respectively.

So (आ + इच्छ्) + अत् = ऐच्छ् + अत् = ऐच्छत् (he) wished.

अस् 'to be' *2nd conj.* Imperfect.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	आसम्	आस्व	आस्म
2nd pers.	आसीः*	आस्तम्	आस्त
3rd pers.	आसीत्	आस्ताम्	आसन्

---

* अस् + स्, by rule (17) (आ + अस्) + स् = आस् + स्

(18) In the case of the root अस् 'to be' the Imperfect terminations त् and स् take the augment ई.

So आस् + ई + स् = आसीन् = आसीः

Similarly आसीत्.

अद् 'to eat' *2nd conj.* Imperfect.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	आदम्	आद्व	आद्म
2nd pers.	आदः	आत्तम्	आत्त
3rd pers.	आदत्*	आत्ताम्	आदन्

अस् 'to throw' *4th conj.* Imperfect.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	आस्यम्	आस्याव	आस्याम
2nd pers.	आस्यः	आस्यतम्	आस्यत
3rd pers.	आस्यत्	आस्यताम्	आस्यन्

---

* अद् + त्, by rule 17 (आ + अद्) = त् = आद् + त्

19 *In the case of the root अद् 'to eat' the Imperfect terminations त् and स् take the augment अ.

So आद् + अ + त् = आदत् (He) ate.

Similarly आदः

WORDS.

शूर्पणखा sister of Ravana

मारुतिः name of a monkey, an epithet of Hanuman

चेटी a female slave or servant

त्रिजटा a female demon

पाण्डवः son of Pandu a king

हस्तिनापुरिः the ancient capital of the Kurus

वाल्मीकिः name of a sage, the author of Ramayana

आश्रमः a hermitage

चूडामणिः a crest, jewel

समीपे (*ind.*) near (with a noun in the genitive)

मार्गः a road

मृगया chase, hunting

अनुगमनं following

गिरिशः an epithet of Siva

कौसल्या name of a wife of Dasaratha

शिखरं, शिखरः the top, summit, peak

सौन्दर्यं beauty

याचकः a mendicant

जानकी wife of Rama, Sitha

सारथिः a charioteer

पारितोषिकं a reward
कैलासः name of a mountain
धूर्जटिः the God Siva
कोपः anger,, resentment
मदनः the God of love
जलं water
कूलं a bank
चिरं *adv.* long (time)
तातः father
दाराः *(M. Pl.)* a wife.
यात्रिकः a pilgrim
उपदेशः advice, counsel
छाया shade
मयूरः a peacock
सभा a court, an assembly

ROOTS.

सान्त्व् *10th conj.* to appease.
ऋच्छ् *6th conj. Paras.* to go, move.

EXERCISE 9.

याचकेभ्यो धनान्यच्छाम ।
मारुतिः समुद्रमतरत् ।
त्रिजटा सीतामसान्त्वयत् ।
नदीनां कूले चिरमवसाम ।
गिरिशः पार्वतीं पर्यणयत् ।
इन्द्रो नारदेन कैलास मगच्छत्
गोदावर्याः सलिलमपिबाम ।
नृपो मृगयायै वनमार्च्छत् ।
रामः कपिभी राक्षसानजयत् ।
लक्ष्मणो रामस्यानुगमनमैच्छत्।
अटव्यां पुरा राक्षसा आसन् ।
मार्गे व्याघ्रमपश्यन्वृक्षं चारोहन्।

धूर्जटिः कोपान्मदनमदहत् *

छात्राः शास्त्रमपठन् ।

कौसल्या दशरथस्य प्रियादारा आसीत् ।

तातस्याज्ञया रामोऽरण्य मगच्छत् ।

शूर्पणखा सीतायाः सौन्दर्यं रावणायावर्णयत् ।

जानकी मारुतये चूडामणिमयच्छत् ।

नृपतिः सारथये पारितोषिकमदिशत् ।

रुक्मिणी चेटीभिस्सह जले ऽक्रीडन् ।

वाल्मीकेराश्रमस्य समीपे लक्ष्मणः सीतामत्यजत् ।

पाण्डवा हस्तिनपुर्यां द्रौपद्या सहावसन् ।

* (20) If a consonant except र् or ह्, coming at the end of a word, be followed by a nasal the nasal of its class is *optionally* substituted for it e. g.

कोपात् + मदनः = कोपान्मदनः (न् being the nasal of त्) or
कोपाद्मदनः (See rule 40 S. F. R.)

Similarly एतत् + मुरारिः = एतद् मुरारिः or एतन्मुरारिः

---

*यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा (VII—4—45).

N. B. If the nasal belongs to a *termination* the change is necessary. e. g.

तत् + मात्रम् = तन्मात्रम्; चित् + मयम् = चिन्मयम्.

EXERCISE 10.

(We) showed (the) pilgrim (the) way to Benares.

(The) child desired two fruits.

Boys played (together) on (the) road.

(We two) did not like (your) advice.

(The) two travellers sat under (the) shade of (the) tree.

Krishna ascended (the) horse.

Elephants fell from (the) top of (the) mountain.

Learned men entered (the) king's assembly.

Subjects showed (their) love towards (their) king.

(He) ate nothing yesterday.

(We two) saw (a) peacock on (the) top of (the) palace.

Arjuna discharged (his) arrows.

LESSON VII.

IMPERFECT TENSE. *(continued)*.

Atmanepada.

TERMINATIONS.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	इ	वहि	महि
2nd pers.	थास्	इथाम्	ध्वम्
3rd pers.	त	इताम्	अन्त
1st pers.	अवन्दे*	अवन्दावहि	अवन्दामहि
2nd pers.	अवन्दथाः	अवन्देथाम्	अवन्दध्वम्
3rd pers.	अवन्दत	अवन्देताम्	अवन्दन्त

मन्त्र् *with* नि *10th conj. Atm* to invite.

1st pers.	न्यमन्त्रये	न्यमन्त्रयावहि	न्यमन्त्रयामहि
2nd pers.	न्यमन्त्रयथाः	न्यमन्त्रयेथाम्	न्यमन्त्रयध्वम्
3rd pers.	न्यमन्त्रयत	न्यमन्त्रयेताम्	न्यमन्त्रयन्त

---

* See rule (19) S. F. R.

ईक्ष् *1st conj. Atm.* to see·

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
1st pers.	ऐक्षे‡	ऐक्षावहि	ऐक्षामहि
2nd pers.	ऐक्षथाः	ऐक्षेथाम्	ऐक्षध्वम्
3rd pers.	ऐक्षत	ऐक्षेताम्	ऐक्षन्त

WORDS.

धनिकः a rich man
तण्डुलः rice
मुनिः a sage
कलहः a strife, a quarrel
नगरं a town
शोकः grief, sorrow
कला an art
दिनं a day
हरिश्चन्द्रः name of a king
असत्यं a lie, a falsehood
सैनिकः a soldier

नादः a loud roar
अमात्यः a counsellor
पञ्जरः a cage
निद्रा sleep
सचिवः a minister
ग्रन्थः a book, a work
राज्ञी a queen
शुभं auspiciousness, welfare
वृद्ध *adj*. old, increased
वातः wind
पत्रं leaf

‡ See rule (17) page 30.

ROOTS.

धीर् *with* अव *10th conj.* to despise, to disregard.

मन्त्र् *with* नि *10th conj. Atm & Paras.* to invite.

मृ (म्रिय्) *6th conj. Atm* to die.

वृत् (वर्त्) *with* नि *Atm.* to return. सृ *with* अनु *Paras.* to follow. जि *with* परा *Atm* to defeat. कम्प् *Atm.* to shake.	*1st conj.*

EXERCISE 11.

नृपः सचिवैस्सहामन्त्रयत ।

शुकाः पञ्जरेभ्योऽडयन्त ।

पुत्राः कर्तव्यान्न्यवर्तथाः ।

कौसल्यायां रामोऽजायत ।

पुत्रा जनकमवन्दन्त ।

अमात्या नृपतिमभाषन्त ।

दूतो नगरान्न्यवर्तत ।

भूपतेः शासनमवाधीरयथाः ।

रामेणसह कुत्रनिरगच्छत ।

चौरेभ्यो * भयेन रजन्यामपि निद्रां नालभामहि ।

सिंहस्य नादेन नार्या हृदयमवेपत ।

बालको जनकस्याज्ञामन्वरुध्यत ।

पथिकः कलहस्य कारणमभाषत ।

---

* भय governs the ablative.

अरण्ये वृक्षस्य फलानि मुनिभिरभक्ष्यन्त ।

भिक्षुकौ धनिकौ तण्डुलान§ याचेतां ।

दशरथः पुत्रस्य शोकेनाम्रियत ।

वातेन पत्त्रमकम्पत ।

EXERCISE 12.

१(The) teachers were saluted by (their) pupils.

(A) book was written by Hari.

(He) learnt (the) arts from (his) teacher.

(The) queen was followed by (her) female servants

(He) set out on (an) auspicious day.

Old men were despised by (their) sons.

Rama's virtues were praised by Valmiki

Mangoes were tasted by (the) travellers.

(He) died by (the) arrows of (his) enemies.

Harischandra did not speak (a) lie.

(A) son was born to (the) king.

Soldiers were defeated in (the) battle.

---

§ See rule (10) page 25.

LESSON VIII.

Masculine and Neuter nouns ending in उ.

(उकारान्त पुल्लिंग नपुंसकलिंग शब्दाः)

TERMINATIONS.

Masculine nouns ending in उ

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	स्	(*none*)	अस्
Acc.	म्	(*none*)	न्
Instr.	ना	भ्याम्	भिस्
Dat.	ए	भ्याम्	भ्यस्
Abl.	अस्	भ्याम्	भ्यस्
Gen,	अस्	ओस्	नाम्
Loc.	औ	ओस्	सु

Neuter nouns ending in उ.

Nom.	(*none*)	ई	इ
Acc.	(*none*)	ई	इ

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Instr.	आ	भ्याम्	भिस्
Dat.	ए	भ्याम्	भ्यस्
Abl.	अस्	भ्याम्	भ्यस्
Gen.	अस्	ओस्	नाम्
Loc.	इ	ओस्	सु

भानु (*m*) 'the sun'

Nom.	भानुः	भानू*	भानवः†
Acc.	भानुम्	भानू	भानून् ‡
Instr.	भानुना	भानुभ्याम्	भानुभिः
Dat.	भानवे§	भानुभ्याम्	भानुभ्यः
Abl.	भानोः$	भानुभ्याम्	भानुभ्यः
Gen.	भानोः	भान्वोः¶	भानूनाम्
Loc.	भानौ	भान्वोः	भानुषु ‖
Voc.	भानो	भानू	भानवः

मधु (*n*) 'honey'

Nom	मधु	मधुनी‡	मधूनि
Acc.	मधु	मधुनी	मधूनि
Instr.	मधुना	मधुभ्याम्	मधुभिः

	Singular.	Dual.	Plural.
Dat.	मधुने	मधुभ्याम्	मधुभ्यः
Abl.	मधुनः	मधुभ्याम्	मधुभ्यः
Gen.	मधुनः	मधुनोः	मधूनाम्
Loc.	मधुनि	मधुनोः	मधुषु
Voc.	मधो or मधु*	मधुनी	मधूनि

भानु + *(none)* = भान् + उ + *(none)*.

(21)* The vowel उ is lengthened in the dual and takes its guna before अस् of the plural.

भान् + ऊ = भानू

† Again भानु + अस् = भान् + उ + अस्

By rule (21) भान् + ओ + अस्

By rule (7) S. F. R. भान् + अव् + अस् = भानव् + अस् = भानवस् = भानवः

‡ भानु + न् = भान् + उ + न्

(22) The final उ is lengthened in the dual and before the न् of the plural.

भान् + ऊ + न् = भानून्

§ भानु + ए = भान् + उ + ए

By rule (29) S. F. R. भान् + ओ + ए

भान् + अव् + ए = भान्वे

$ भानु + अस् = भान् + उ + अस्

By rule (29) S. F. R. भान् + ओ + अस्

„ (28) „ भान् + ओ + स्

भानोस् = भानोः

¶ भानु + ओस् = भान् + उ + ओस्

By rule (35) S. F. R. भान् + व् + ओस् = भान्वोस्

= भान्वोः

भानु + नां By rule (37) S. F. R. भानू + नां = भानूनां

भानु + औ = भान् + उ + औ

(23) The preceding उ is dropped before औ

भान् + औ = भानौ

‖ भानु + सु, by rule (4) page 12 भानु + षु = भानुषु.

⁂ मधु + ई (Neuter Nominative *dual* termination).

(24) Before the vowel terminations, न् is added on to neuter nouns ending in उ and before the nominative and accusative plural termination उ is lengthened.

मधु + न् + ई = मधुनी

Similarly मधु + इ (Neuter nominative *plural* termination).

By the first part of (24) above मधु + न् + इ
" second ... मधू + न् + इ = मधूनि.

(25)* In the Vocative the final short vowel takes its guna *optionally*.

Substantives (*Masculine and Neuter*).

भिक्षुः a beggar, a mendicant

तरुः a tree

शत्रुः an enemy

विष्णुः the God Vishnu

गुरुः a preceptor, a venerable person

आखुः a mouse, rat

साधुः a sage, a man of piety

सूनुः a son

बन्धुः a relation

राहुः one of the nine planets

वस्तु a thing, an object

मधु honey

अश्रु a tear

वायुः wind

परशुः an axe

पशुः a beast

दयालु (*adj*). kind, compassionate

मुमुक्षुः a sage striving after emancipation

शिशुः a child, an infant

दस्युः a thief, a barbarian

प्रभुः master, lord

सेतुः a bridge

रिपुः an enemy

बिन्दुः a drop

रघुः name of a king of the solar race

मृत्युः death

बाहुः an arm

मनुः the Hindu legislator

शम्भुः the God Siva

अम्बु water

वटुः a boy, lad, youth, a religious student

मठः (मठं) the hut of an ascetic, a monastery

उद्यानपालः a gardener

नकुलः a mungoose

वज्रं (वज्रः) Indra's thunderbolt, a diamond

मार्जारः a cat

कुटुम्बं a family

नलः name of a monkey chief, son of Visvakarman

मुखं the mouth

कपोलः cheek

पराक्रमः exploit

कृतज्ञता gratitude

क्षत्रियः a member of the military caste

आलवालं a basin for water round the root of a tree

सर्पः a serpent

दृढतम (*adj.*) hardest

वेदः the Veda, the sacred scripture of the Hindus

अलस (*adj.*) dull, heavy slow

प्रस्तरः a stone

क्रोधसम (*adj.*) (क्रोधः anger and सम equal, same) equal to anger

धीर (*adj.*) wise, courageous

रहस् *ind.* secretly, privately

परशुरामः a celebrated Brahmana warrior, son of Jamadagni

गणपतिः name of Ganesa

Roots.

1st Conjugation.

लप् *with* सम् *Paras.* to speak, to prate, whisper.

ग्रस् *Atm.* to eat; हृ with प्र *Paras & Atm.* to strike.

गर्ह् *Atm.* to think meanly of, to spurn.

व्यथ् *Atm.* to be pained, to suffer pain.

नी *with* प्र *Paras. & Atm.* to compose, write, to lay down.

6th Conjugation.

क्षिप् *with* प्रति *Paras.* to throw or cast into.

विश् *with* अभि & नि (अभिनिविश्) *Atm.* to resort to, to settle in, to occupy.

सिच् (सिञ्च्) *Paras. & Atm.* to sprinkle.

10th Conjugation.

भर्त्स् *Atm.* to reproach, to menace.

गण् *Paras. & Atm.* to count, to reckon.

ज्ञा *with* आ *Paras. & Atm.* (आज्ञापय्) to direct, to command.

EXERCISE 13.

वस्तुषु वज्रो दृढतमः ।
विष्णुर्नम्यते ।
अम्बुनः कमलानि जायन्ते ।
सूनुः कुटुम्बं रक्षति ।
राहुश्चन्द्रं ग्रसते ।
जलेन तरुं सिञ्चति ।
दुःखेन व्यथते दयालुः ।

शिशवः प्रस्तरान् प्रत्यक्षिपन् ।
समुद्रे सेतुर्नलेनाबध्यत ।
अलसं शिष्यं भर्त्सयते गुरुः ।
मठे भिक्षुर्वसति ।
नकुलः सर्पस्य शत्रुः ।
भ्रमराः कुसुमेषु मधु पिबन्ति ।
स्तेना वस्तूनि चोरयन्ति ।

दस्युर्धनं चोरयति ।

धर्म*मभिनिविशते साधुः ।

खल एव गर्हते साधुं ।

मुमुक्षुर्मोक्षाय यतते ।

प्रभुर्भृत्यमाज्ञापयति ।

नास्ति क्रोधसमो रिपुः ।

शत्रुमाह्वयति युद्धाय वीरः ।

आखूनां मांसं मार्जारा भक्षयन्ति ।

मयूरास्तरूणां शाखासु नृत्यन्ति ।

वटवो गुरुभ्यो वेदानशिक्षन्त ।

तरोरालवालमुद्यानपालेन क्रियते । ‡

बन्धुना सह रहः संलपति ।

EXERCISE 14.

Even (a) drop of water does not fall from (the) cloud.

(The) sweetness of honey pleased Rama.

Tears flowed down from (the) cheecks of (the) woman.

---

* विश् with अभिनि governs the accusative, अभिनिविशते सन्मार्गं 'he pursues the path of goodness', rarely this governs the locative. अविनिविशते पापे 'fondly resorts to sin'.

‡ The 3rd person singular present passive of कृ Par. and Atm. "to do" 8th conj. is क्रियते, active from being करोति.

(The) fear of death is not reckoned by (the) courageous.

(The three) worlds were conquered by Ravana with (the) prowess of his arms.

Parasurama struck off (the) heads of many Kshatriyas with (an) axe.

(The) duties of men were laid by Manu.

Gratitude is seen even in beasts.

(The) servants were commanded by (their) masters.

Arjuna conquered (his) enemies.

Ganapathy is (the) son of Sambhu.

Raghu fought with Indra.

LESSON IX.

Masculine and Neuter nouns ending in ऋ.

(ऋकारान्ताः पुल्लिंग नपुंसकलिंग शब्दाः)

TERMINATIONS.

Masculine nouns ending in ऋ.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	स्	औ	अस्
Acc.	अम्	औ	न्
Instr.	आ	भ्याम्	भिस्
Dat.	ए	भ्याम्	भ्यस्
Abl.	*(none)*	भ्याम्	भ्यस्
Gen.	*(none)*	ओस्	नाम्
Loc.	इ	ओस्	सु

The terminations for the *Neuter* nouns ending in ऋ are the same as those of the *Neuter* nouns ending in उ. (vide page 40).

धातृ *Mas.* 'the creator'.

Nom.	धाता*	धातारौ	धातारः

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Acc.	धातारम्	धातारौ	धातॄन्†
Instr.	धात्रा	धातृभ्याम्	धातृभिः
Dat.	धात्रे	धातृभ्याम्	धातृभ्यः
Abl.	धातुः‡	धातृभ्याम्	धातृभ्यः
Gen.	धातुः	धात्रोः	धातृणाम्$
Loc.	धातरि§	धात्रोः	धातृषु
Voc.	धातः	धातारौ	धातारः

पितृ *Mas* 'father'

Nom.	पिता	पितरौ	पितरः
Acc.	पितरम्	पितरौ	पितॄन्
Voc.	पितः	पितरौ	पितरः

The rest like धातृ.

नृ *Mas.* 'a man'.

Nom.	ना	नरौ	नरः
Acc.	नरम्	नरौ	नॄन्
Instr.	न्रा	नृभ्याम्	नृभिः

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Dat.	न्रे	नृभ्याम्	नृभ्यः
Abl.	नुः	नृभ्याम्	नृभ्यः
Gen.	नुः	न्रोः	*नृणां or नॄणां
Loc.	नरि	न्रोः	नृषु
Voc.	नः	नरौ	नरः

कर्तृ *Neu.* 'doer'.

Nom.	कर्तृ	कर्तृणी	कर्तॄणि
Acc.	कर्तृ	कर्तृणी	कर्तॄणि
Instr.	कर्तृणा	कर्तृभ्याम्	कर्तृभिः
Dat.	कर्तृणे	कर्तृभ्याम्	कर्तृभ्यः
Abl.	कर्तृणः	कर्तृभ्याम्	कर्तृभ्यः
Gen.	कर्तृणः	कर्तृणोः	कर्तॄणाम्
Loc.	कर्तृणि	कर्तृणोः	कर्तृषु
Voc.	कर्तः or कर्तृ	कर्तृणी	कर्तॄणि

* धातृ + स् = धात् + ऋ + स्

---

(26) In nouns of agency like धातृ, दातृ, and नेतृ the final ऋ is vriddhied (i. e. changed to आर्) and

in nouns of relationship like पितृ, भ्रातृ, जामातृ, देवृ, सव्येष्टृ, and नृ (except नप्तृ 'a grandson' भर्तृ 'a husband' and स्वसृ 'a sister') it is guṇated (i e. changed to अर्) before the terminations of the nominative and of the singular and dual of the accusative.

By the above rule धात् + आर् + स्

(27) The र् of आर् and अर् is dropped in the Nominative singular and to compensate in the last case अ is lengthened, the termination स् being dropped in both cases (i. e. in nouns of agency and relationship).

Hence धात् + आ (र् and the termination स् being dropped) = धाता 'the creator'.

† धातृ + न् (Mas acc. *plu.* tern.) = धात् + ऋ + न्

(2?) The preceding ऋ is lengthened before न्.

धात् + ॠ + न् = धातॄन्

$ धातृ + नाम् (Mas. Gen. *plu.* tern.) = धात् + ऋ + नां

By rule (37) S. F. R. धात् + ॠ + नां

" (25) " धात् + ॠ + णां = धातॄणां

‡ धातृ + *none.*

(29) उर् is substituted for final ऋ in the ablative and genitive singular.

धात् + उर् = धातुर् = धातुः

§ धातृ + इ = धात् + ऋ + इ

(30) The final ऋ is gunated (changed to अर्) in the Locative and Vocative singular.

धात् + अर् + इ = धातरि

‡ नृ + नां

(31) The preceding short vowel becomes optionally lengthened before नां.

Hence नृणां or नॄणां

Substantives. (*Masculine and Neuter*).

Masculine.		*Masculine and Neuter.*	
जामातृ	son in-law	द्रष्टृ	seer
पितृ	father, (*du*) parents	कर्तृ	doer, author
नप्तृ	a grandson	नेतृ	a leader, a carrier
नृ	a man	दातृ	donor, giver, a liberal man
धातृ	the creator		
भर्तृ	husband, master	स्रष्टृ	the creator

‡ नृच (VI—4—6).

Masculine

भ्रातृ a brother

त्वष्टृ the architect of the gods

होतृ a sacrificial priest whose duty it is to repeat the Mantras

देवृ husband's brother

Masculine and Neuter.

वक्तृ an orator, a speaker

द्वेष्टृ hater, an enemy

श्रोतृ hearer

गन्तृ goer

रक्षितृ protector, defender

जेतृ conqueror

WORDS.

श्वशुरः a father-in-law

मन्त्रः a Vedic verse

दण्डकारण्यं a forest named Dandaka

मरणं death

विश्वं the universe

ऋष्यशृंगः the son-in-law of Dasaratha

श्रेष्ठ *adj*. best, supreme

यज्ञः a sacrifice

अनिष्टं evil, calamity

युधिष्ठिरः the eldest son of Pandu

पतिव्रता a chaste and virtuous wife

कर्णः (1) name of a hero (2) the ear

निर्बन्धः importunity

ROOTS.

स्निह् *4th conj. Paras* to feel affection for.

सृज् *6th conj. Paras.* to abandon or create.

कथ् *10th conj. Paras. & Atm.* to tell.

EXERCISE 15.

ऋषयो मन्त्राणां द्रष्टारः ।
वक्तारं श्लाघन्ते जनाः ।
बालकाः पितरमन्वरुध्यन्त ।
विश्वस्य* कर्तारं वन्दे ।
भर्तुर्मरणेन नारी भूषणानि मुञ्चति ।
त्वष्टेन्द्रस्य शत्रुं पुत्रमैच्छत ।
अरीणाञ्जेतारं भूपतिं प्रजा अनुरुध्यन्ते ।
होता यज्ञे मन्त्रान् शंसति ।
युधिष्ठिरोऽर्जुनस्य भ्राता ।
पितुराज्ञया रामो दण्डकारण्यं प्राविशत् ।
श्वशुरो जामातरि स्निह्यति ।
पुत्राय कुप्यति पिता ।
दातॄणां श्रेष्ठः कर्णः ।
भर्तारमनुसरति पतिव्रता ।
ऋष्यशृंगो दशरथस्य जामाता ।
दाता दरिद्राय धनं यच्छति ।
रावणो राक्षसानां नेता ।
नरो धात्राऽसृज्यन्त ।
पुत्रस्य पुत्रा नप्तारः सन्ति ।

---

* This word is declined like a pronoun.

EXERCISE 16.

(The) sun and (the) moon were created by (the) creator.

Beggars get money from (the) liberal man.

(The) Kauravas do not bear (the) happiness of (their) haters.

Rama feels affection for in (his) brother Lakshmana.

(I) told (the) story at (the) importunity of (the) hearers

Among (all the) brothers Yudhistra is (the) best.

(The) water of (the) river was drunk by (the) passengers on (their) way.

Sitha followed (her) husband's brother.

Vishnu is (the) protector of (the) universe.

(The) givers of food are praised by (the) poets.

(The) doers of evil are punished by gods.

(The) speaker extoled (the) virtues of (the) king.

LESSON X.

Feminine nouns ending in इ and उ.

(इकारोकारान्त स्त्रीलिंग शब्दाः)

गति (*f*) 'mode of walking'.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	गतिः	गती	गतयः
Acc.	गतिम्	गती	गतीः*
Instr.	गत्या†	गतिभ्याम्	गतिभिः
Dat-	गत्यै or गतये	गतिभ्याम्	गतिभ्यः
Abl.	गत्याः or गतेः	गतिभ्याम्	गतिभ्यः
Gen.	गत्याः or गतेः	गत्योः	गतीनाम्
Loc.	गत्याम् or गतौ	गत्योः	गतिषु
Voc,	गते	गती	गतयः

धेनु (*f*) 'a cow'.

Nom.	धेनुः	धेनू	धेनवः
Acc.	धेनुम	धेनू	धेनूः*
Instr.	धेन्वा†	धेनुभ्याम	धेनुभिः

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Dat.	धेन्वै or धेनवे	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः
Abl.	धेन्वाः or धेनोः	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः
Gen.	धेन्वाः or धेनोः	धेन्वोः	धेनूनाम्
Loc.	धेन्वाम् or धेनौ	धेन्वोः	धेनुषु
Voc.	धेनो	धेनू	धेनवः

(32) * The terminations of the accusative plural of feminine nouns ending in इ or उ is स्, before which the final vowel is lengthened.

Hence गति + स्, by rule (32) above गती + स् = गतीः. Similarly धेनूः

(33) † The termination of the instrumental singular of feminine nouns ending in इ or उ is आ.

Hence गति + आ = गत् + इ + आ, by rule (35) S. F. R. गत् + य् + आ = गत्या, Similarly धेन्वा.

(34) The forms of the feminine nouns ending in इ or उ for the dative, ablative, genitive, and locative singulars are optionally made up by the addition of the terminations of the feminine nouns ending in ई (i. e. dat. ऐ, abl. आस्, gen. आस्, loc. आम्, vide pages (6 and 11).

(35) Feminine nouns ending in इ or उ are declined like the corresponding masculine in other cases.

Feminine nouns ending in इ.

गतिः mode of walking, state, condition

प्रीतिः affection, pleasure

भीतिः fear, danger

नीतिः politics, honesty

मुक्तिः absolution, emancipation

शुक्तिः an oyster-shell, pearl-oyster

धृतिः courage

प्रकृतिः (1) nature
(2) ministry

स्मृतिः remembrance, Hindu law books

रतिः pleasure, the wife of the God of love

भक्तिः devotion, worship

प्रवृत्तिः predilection, information, intelligence

भूमिः ground, the earth

रात्रिः night

शान्तिः peace, tranquillity

कान्तिः light, splendour

जातिः caste, kind, race

पद्धतिः a mode, a way

श्रुतिः hearing, the Vedas

श्रेणिः (श्रेणी) a line

वृद्धिः prosperity

कीर्त्तिः renown, fame

वृतिः a hedge

भित्तिः a wall

वसतिः place of residence

बुद्धिः intellect, talent
षष्टिः (*always plural*) sixty
वर्तिः a wick
सुकृतिः a virtuous or good deed
भूतिः prosperity, wealth

Feminine nouns ending in उ.

तनुः (तनूः) the body
चञ्चुः (चञ्चूः) a beak
रज्जुः a rope
धेनुः a cow

WORDS.

मूढ *adj.* foolish
मुक्ताफलं a pearl
प्रमाणं authority, evidence
इन्दुः the moon
दिलीपः king of the solar race, father of रघु
कोकिलः cuckoo
कण्टकः (कण्टकं) a thorn
इष्टका a brick
नलः name of a king
घटिका a measure of time equal to 24 minutes
प्रकर्षः greatness, intensity
अभिमानः pride, dignity
अन्तःकरणं the heart
कृषीवलः a husbandman
लोहित *adj.* red, red coloured
दर्पणः a looking glass, mirror

शीत *adj*. cool, cold

वल्लभः a husband, lover

सरस्वती the wife of Brahman, the goddess of learning

दिवसः (दिवसम्) a day

चित्रं a picture, painting

उद्यत *adj*. industrious, ready

प्रसिद्ध *adj*. famous, known, renowned

मार्कंडेयः name of a great sage

ROOTS.

ह्लाद् *with* आ *10th conj. Paras. & Atm* to delight.

रञ्ज् *1st conj Paras. & Atm.* to be in love with; to be pleased.

भू *with* अनु *1st conj. Paras.* to experience.

EXERCISE 17.

साधूनामन्तःकरणस्य प्रवृत्तयः प्रमाणं ।

प्रीत्याचार्यः शिष्यमुपदिशति ।

प्रमदानां गतिं हंसा अनुसरन्ति

भीत्या धावन्ति बालकाः ।

कृषीवलो भूमिं कर्षति ।

बुधो मुक्तिं लभते ।

रात्राविन्दुर्जनानाह्लादयति ।

शान्त्या सुखं लभते यतिः ।

शुकस्य चञ्चुर्लोहिता ।

परशुरामो जात्या ब्राह्मणः ।

प्रकृत्या जलं शीतम् ।

दीपे वर्तिर्नास्ति ।
कण्टकैर्वृतिः क्रियते ।
धूर्जटी रतेर्वल्लभमदहत् ।
विद्याया वृद्धये सरस्वतीं पूजयामः ।
शिष्या गुरुभ्यो धनानि वस्त्राणिच * भक्त्या दिशन्ति ।
साधु नीत्या वर्तते ।
मूढास्तनावभिमानं नत्यजन्ति ।
शुक्तिभ्यो मुक्ताफलान्युद्भवन्ति ।
रज्जुं सर्पं मन्यते ।
मुखस्य कान्तिं दर्पणेऽपश्यत् ।

भृत्या नृपतयोऽरींस्ताडयन्ति ।
भूपतिः प्रकृतिषु रजति ।
दिवसस्य षष्टिर्घटिकाः ।
इष्टकाभिर्भित्तिर्विरच्यते ।
शठाः शास्त्रस्य पद्धतौ नगच्छन्ति ।
कोकिला वृक्षाणां श्रेणिषु वसन्ति ।
वसिष्ठस्याज्ञया दिलीपो धेनुमरक्षत् ।
ऋषयः श्रुतेरर्थं स्मृतिभिरुपदिशन्ति ।

---

* च is a copulative conjunction and joins words or assertions together. It does not stand in the same place as '*and*' in English. It is used with each of the words or assertion which it joins together, or is used after the last of the words or assertions so joined, but it can never stand first in a sentence. As रामश्च लक्ष्मणश्च or रामो लक्ष्मणश्च 'Rama *and* Lakshmana'. वा 'or' is an alternative or disjunctive conjunction its position in sanskrit being similar to that of च as; रामो गोपालो वा or रामोवा गोपालोवा 'Rama *or* Gopal.

EXERCISE 18.

(The) husbandmen are industrious by nature.

By means of courage Ravana defeated (his) enemies.

People get milk from the cow.

Kings always protect (their) subjects according to politics.

(He) adorned (his) place of residence with pictures.

People become known in (the) world by means of (their) good deeds.

Nala endured misery with calmness.

Siva was pleased with Markandeya's devotion.

Peace is enjoyed by ascetics.

(The) greatness of talent brings renown.

People wish prosperity.

(The) garden is protected by (the) hedge.

LESSON XI.

Feminine nouns ending in ऊ and ऋ.

(ऊकारान्त ऋकारान्त स्त्रीलिंग शब्दाः)

(वधू *f*) 'a young woman', 'a daughter-in-law'.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	वधूः*	वध्वौ	वध्वः
Acc.	वधूं	वध्वौ	वधूः
Instr.	वध्वा	वधूभ्याम्	वधूभिः
Dat.	वध्वै	वधूभ्याम्	वधूभ्यः
Abl.	वध्वाः	वधूभ्याम्	वधूभ्यः
Gen.	वध्वाः	वध्वोः	वधूनाम्
Loc.	वध्वाम्	वध्वोः	वधूषु
Voc,	वधु†	वध्वौ	वध्वः

मातृ (*f*) 'mother'.

Nom.	माता	मातरौ	मातरः
Acc.	मातरम्	मातरौ	मातॄः
Instr.	मात्रा	मातृभ्याम्	मातृभिः

Dat.	मात्रे	मातृभ्याम्	मातृभ्यः
Abl.	मातुः	मातृभ्याम्	मातृभ्यः
Gen.	मातुः	मात्रोः	मातृणाम्
Loc.	मातरि	मात्रोः	मातृषु
Voc.	मातः	मातरौ	मातरः

स्वसृ (*f*) 'sister'.

Nom.	स्वसा	स्वसारौ	स्वसारः
Acc.	स्वसारम्	स्वसारौ	स्वसॄः
Instr.	स्वस्रा	स्वसृभ्याम्	स्वसृभिः
Dat.	स्वस्रे	स्वसृभ्याम्	स्वसृभ्यः
Abl.	स्वसुः	स्वसृभ्याम्	स्वसृभ्यः
Gen.	स्वसुः	स्वस्रोः	स्वसॄणाम्
Loc.	स्वसरि	स्वस्रोः	स्वसृषु
Voc.	स्वसः	स्वसारौ	स्वसारः

(36) Feminine nouns ending in ऊ are declined like those in ई having स् (instead of '*none*') as the termination of the nominative singular.

* Hence वधू + स् (the termination of the Nom. sing.) = वधूः

(37) † The vocative singular of Feminine nouns ending in ऊ is made up by shortening the vowel, as; हे वधु.

(38) Feminine nouns ending in ऋ such as मातृ, यातृ, ननान्दृ, दुहितृ (except स्वसृ) belong to nouns of relationship and only differ from the declension of पितृ 'father' in the accusative plural which ends in न् instead of स्; as मातॄः, यातॄः &c.

(39) स्वसृ 'a sister' is declined like धातृ; but the accusative plural is still स्वसॄस् (स्वसॄः).

(40) The feminine bases of nouns or adjectives ending in ऋ are formed by adding ई to them; thus कर्तृ + ई = कर्त्री *f* 'a doer'; दातृ + ई = दात्री *f* 'a giver'; and these nouns are declined like गौरी, नदी &c.

Feminine nouns ending in ऊ.

वधूः a young woman, (2) a daughter in law (3) a bride	चमूः an army
चम्पूः a work composed of prose and poetry	यवागूः sour gruel, rice gruel
	श्वश्रूः mother-in-law

Feminine nouns ending in ऋ.

दुहितृ (दुहिता) a daughter
ननान्दृ (ननान्दा) husband's sister
मातृ (माता) mother
यातृ (याता) husband's brother's wife
स्वसृ (स्वसा) sister

WORDS.

गद्यं prose, prose composition
पद्यं a stanza or verse
काव्यं a poem
दर्शनं sight, seeing
शान्ता sister of Rama
मूत्रं urine
देवकी mother of Krishna
सुभद्रा wife of Arjuna
संपूर्ण *adj.* filled, all
विधिः The Creator (2) fate
कुरू name of a people of India and their country
कंसः King of Mathura, enemy of Krishna

ROOTS.

सेव् *1st conj. Atm.* to serve, wait or attend upon.

क्लृप् (कल्प्) *1st conj. Atm.* to be able, result in, bring about.

कृ *with* अलम् (अलंक्रियेत *Pass. 3rd sing.*) to adorn, beautify.

EXERCISE 19.

गद्यैः पद्यैश्चसंपूर्णं काव्यं
चम्पूरिति † कथ्यते ।
मातुर्दर्शनेन बालो मोदते ।
अर्जुनः कुरूणां* चमू मपश्यत ।
माता दुहितृभ्यो भूषणा ‡
न्यच्छत् ।

शान्ता सीताया ननान्दा ।
भ्रातॄणां भार्या यातरः ।
मूत्राय कल्पते यवागूः ।
वधूः श्वश्रूं सेवते ।
सरस्वती विधेर्वधू : ।
कंसः स्वसारं देवकीमपीडयत् ।

EXERCISE 20.

(The) mother-in law became angry with (her) daughter-in-law.

(She) did not bear (the) anger of (her) husband's sister.

Krishna reads (a) champu.

(The) bride is adorned with jewels.

---

* Always used in the plural.

† The indeclinable इति (properly meaning 'so' 'thus') is often placed after the words quoted or to report what one says or thinks.

‡ Verbs having the sense of 'giving or bestowing' govern the dative of the person to whom the gift is given.

Sudhadra is Krishna's sister.

(The) husband of (one's) daughter is called son-in-law.

(The) child was pleased by (the) words of (his) mother.

(A) mother in law feels affection for (her) son-in-law.

LESSON XII.

Masculine and feminine nouns ending in ए, ऐ, ओ *&* औ

(एकारैकारौकारौकारान्त पुल्लिंग स्त्रीलिंग शब्दाः)

TERMINATIONS.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	स्	औ	अस्
Acc.	अम्	औ	अस्
Instr.	आ	भ्याम्	भिस्
Dat.	ए	भ्याम्	भ्यस्

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Abl.	अस्	भ्याम्	भ्यस्
Gen.	अस्	ओस्	आम्
Loc.	इ	ओस्	सु

से *m. f.* 'one with cupid'.

Nom,	सेः	सयौ	सयः
Acc.	सयं	सयौ	सयः
Instr.	सया	सेभ्याम्	सेभिः
Dat.	सये	सेभ्याम्	सेभ्यः
Abl.	सेः	सेभ्याम्	सेभ्यः
Gen.	सेः	सयोः	सयाम्
Loc.	सयि	सयोः	सेषु
Voc.	से	सयौ	सयः

रै (*m. f.*) 'substance', 'wealth'.

Nom.	राः*	रायौ	रायः
Acc.	रायम्	रायौ	रायः

* रायोहालि (VII—2—85)

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Instr.	राया	राभ्याम्	राभिः
Dat.	राये	राभ्याम्	राभ्यः
Abl.	रायः	राभ्याम्	राभ्यः
Gen.	रायः	रायोः	रायाम्
Loc.	रायि	रायोः	रासु
Voc.	राः	रायौ	रायः

गो (*m.*) a 'bull', *f.* a 'cow'.

Nom.	गौः*	गावौ	गावः
Acc.	गां ‡	गावौ	गाः ‡
Instr.	गवा	गोभ्यां	गोभिः
Dat.	गवे	गोभ्यां	गोभ्यः
Abl.	गोः	गोभ्यां	गोभ्यः
Gen.	गोः	गवोः	गवां
Loc.	गवि	गवोः	गोषु
Voc.	गौः	गावौ	गावः

(40) * Nouns ending in ऐ change their finals into आ before the terminations beginning with consonants.

Hence रै + स् = र् + ऐ + स् = र् + आ + स् = रास् = राः

(41) § Nouns ending in ओ change their finals into औ in all the first five inflexions (except the accusative singular).

Hence गो + स् = ग् + ओ + स् = ग् + औ + स् = गौः

(42) ‡ Nouns ending in ओ change their finals into आ before अम् and अस् (the *singular* and *plural* terminations of the accusative).

Hence गो + अम् = ग् + ओ + अम् = ग् + आ + अम् = गा + अम् = गाम्; similarly गाः

(43) द्यो *f* 'the sky' is declined like गो.

ग्लौ * (*m*) 'the moon'.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	**ग्लौः**	**ग्लावौ**	**ग्लावः**

§ औतोऽम्शसोः (VI—1—93).

* नौ *f*. 'a ship', 'a boat' is similarly declined.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Acc.	ग्लावं	ग्लावौ	ग्लावः
Instr.	ग्लावा	ग्लौभ्यां	ग्लौभिः
Dat.	ग्लावे	ग्लौभ्यां	ग्लौभ्यः
Abl.	ग्लावः	ग्लौभ्यां	ग्लौभ्यः
Gen.	ग्लावः	ग्लावोः	ग्लावां
Loc.	ग्लावि	ग्लावोः	ग्लौषु
Voc.	ग्लौः	ग्लावौ	ग्लावः

Words.

पुरुषः a man

अखिल *adj.* all, whole

विप्रः a Brahmin

पतंगः a moth, a bird, a grasshopper (2) the sun

मुखं face, mouth

पारः the other bank or side

निशा night

शकटः (शकटं) a cart

शेखरः a crest, chaplet, diadem, crown, tuft

स्तंभः a pillar, column, post

कलंकः a spot, a stain

क्षेत्रं a field

Roots (*1st Conjugation*).

कांक्ष् *Paras.* to wish, desire, long for, *with* आ to expect, wish for.

प्लु (प्लव्) *Atm.* to float, swim.

धृ *Paras. and Atm.* to seize.

EXERCISE 21.

सः पुरुषो रजन्याभिन्दुं नाभिनन्दति ।

अखिला जना रायं कांक्षन्ति ।

सीताया विवाहे जनको विप्रेभ्यो गाः प्रायच्छत् ।

ग्लावो दर्शनं बालकेभ्यो रोचते ।

नावा जना नद्याः पारं गच्छन्ति ।

निशायां द्यवि तारकाणि प्रकाशन्ते ।

सारथि गोभ्यां शकटं नयति ।

ग्लावं शेखरं धरति शंकरः ।

वारिषु नावः प्लवन्ते ।

पतंगा द्यामुत्पतन्ति ।

EXERCISE 22.

Sitha's face is like (the) moon in splendour.

(The) mother gave much wealth to (her) daughters.

Stars fall from (the) sky.
(A) bullock falls from (the) summit of (a) mountain
(They two) tied (the) boat to (a) pillar.
Sages abandon wealth.
(The) field is ploughed by (the) bulls.
(A) spot is seen in (the) moon.

LESSON XIII.

Imperative Mood (लोट्).

(44) * The Imperative mood is used to express command, entreaty, invitation, wish, permission, blessing &c.

(45) The Imperative has the sense of:—

(a) in the *first* person, *hope*, *wish*, *determination* or *necessacity* ; as

नदीं गच्छाम 'Let (us) go to (the) river.'

(अहम्) करवाणि '(I) must perform'.

(b) in the *second* person, *entreaty*, *advice*, *blessing*; as **मातरं प्रणम** 'Bow to thy mother'; **शुभं भवतु** 'May it fare well'.

(c) in the *third* person, *benediction* or *blessing* and sometimes *gentle command* as **शिवो रक्षतु** 'May Siva protect' **उत्तिष्ठन्तु महाभागाः** 'May the magnanimous persons get up.

(46) The conjugational signs are added on to the roots before the terminations of the imperative.

PARASMAIPADA.

TERMINATIONS.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	आनि	आव	आम
2nd pers.	(*none*)	तम्	त
3rd pers.	तु	ताम्	अन्तु

जि (जय) 'to conquer' *1st conj. Paras.*

1st pers.	जयानि	जयाव	जयाम
2nd pers.	जय	जयतम्	जयत
3rd pers.	जयतु	जयताम्	जयन्तु

तुष् 'to be pleased' *4th conj. Paras.*

1st pers.	तुष्याणि	तुष्याव	तुष्याम

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
2nd pers.	तुष्य	तुष्यतम्	तुष्यत
3rd pers.	तुष्यतु	तुष्यताम्	तुष्यन्तु

इष् (इच्छ्) 'to wish', to 'to desire' *6th conj. Paras.*

1st pers.	इच्छानि	इच्छाव	इच्छाम
2nd pers.	इच्छ	इच्छतम्	इच्छत
3rd pers.	इच्छतु	इच्छताम्	इच्छन्तु

चुर् (चोर्) 'to steal' *10th conj.*

1st pers.	चोरयाणि	चोरयाव	चोरयाम
2nd pers.	चोरय	चोरयतम्	चोरयत
3rd pers.	चोरयतु	चोरयताम्	चोरयन्तु

अस् 'to be' *2nd conj. Paras.*

1st pers.	असानि	असाव	असाम
2nd pers.	एधि†	स्तम्*	स्त
3rd pers.	अस्तु	स्ताम्	सन्तु

(47)* Before the dual and plural terminations of the second and third person of the imperative the अ of the root अस् is dropped.

(48) † एधि is the second person singular form of the imperative mood.

अद् 'to eat' *2nd conj. Paras.*

1st pers.	अदानि	अदाव	अदाम
2nd pers.	अद्धि*	अत्तम्	अत्त
3rd pers.	अत्तु	अत्ताम्	अदन्तु

* *Note.* In the case of the root अद् 'to eat' *2nd conj.* the second person singular termination of the imperative is हि.

Hence अद् + हि = अद् + ह् + इ.

(49) ह् coming after any of the first four letters of a class is *optionally* changed into the fourth letter of that class.

Hence अद् + ध् + इ = अद्धि or अद्हि.

Similarly वाक् + हरिः = वाग्हरिः or वाग्घरिः.

WORDS.

प्रातर् *ind.* in the morning

नटी an actress

वृत्तान्तः news, intelligence

सज्ज *adj.* ready, prepared

कान्तारः (कान्तारं) a large or dreary forest

मातुलः a maternal uncle

यानम् a conveyance, vehicle, carriage

अधर्मः sin

कारुण्यं kindness, compassion

इक्षुः sugarcane

शिवालयं a temple of Siva

रणः a battle, or battle-field

दुर्जनः a wicked person

व्याधिः sickness or disease

दीर्धसुमंगली an ever auspicious woman

स्वीय *adj*. one's own

रंगस्थलं a play-house, a theatre, dancing hall, stage

अधुना *ind*. now

वाहकः a porter, coach-driver, a horseman

चातकः name of a bird

गोविन्दः the God Vishnu or Krishna, name of a man

काठिन्यं hard heartedness cruelty, difficulty

रसः juice

मृत *adj*, dead

घटः a jar

कृतिः *f*. action, deed

ROOTS (*1st Conjugation*).

भज् *with* वि *Paras. and Atm*. to divide.

स्था (तिष्ठ्) *with* अनु *Paras.* to carry out, to act according to.
स्मृ (स्मर्) *Paras.* to remember.
शुच् (शोच्) *Paras.* to bewail, grieve for, mourn.
भृ (भर्) *Paras.* to fill, pervade.

नश् *4th conj. Paras.* to perish, to be destroyed.
पूज् *10th conj. Paras. and Atm.* to respect, to adore, honour, worship.

EXERCISE 23.

शिवालयं गच्छतं ।
रंगस्थले नटी नृत्यतु ।
लंकायां राक्षसाञ्जयाम ।
दुष्टैः सह माक्रीडत ।
योधा युद्धाय सज्जाभवत ।
प्रातर्मुखं प्रक्षालय ।
अखिलं वृत्तान्तं कथय ।
विप्रा देवं भजन्तु ।
कन्ये दीर्घसुमंगल्यौ भवतां ।
रामः कान्तारं गच्छतु ।

वीरा रणाय नगरान्निर्गच्छन्तु ।
अधुना भ्रात्रा सह मातुलस्य गृहं गच्छानि ।
इक्षो रसं पिबाव ।
सूदा ओदनं पचन्तु ।
नृप धीर एधि ।
बालकाः पुस्तकं पठन्तु ।
वाहका यानं वहन्तु ।
दाता चिरं जीवतु ।
गोविन्दं स्मरतु ।

भ्रातरो धनं विभजन्तु ।	ब्राह्मणा मा‡ऽधर्ममनुतिष्ठत ।
बाल सर्वदा सत्यं वद ।	* माग्निं वारिणा सिञ्च ।
त्यज काठिन्यं भज कारुण्यं ।	चातका जलमाकांक्षन्तु ।

EXERCISE 24.

Go not in (the) way of evil men.
May God protect all men from miseries.
Do not be angry.
Grieve not for (the) dead.
Come here (my) child.
Read (your) book,
Let (the) diseases of men perish thus.
Child, respect (thy) preceptors.
Girl, give (the) child (a) mango fruit.
Fill (the) jar with milk.
Let me experience (the) fruit of (my) own deeds.
Eat (the) mango fruit.

---

* मा 'not' *ind.* is a particle of prohibition and of negation usually employed with the imperative.

‡ अ 'not' is a prefix corresponding to (Eng-*in*-or-*un*) joined to words beginning with a *consonant* as a substitute for the negative particle न and changed to अन् before words beginning with a *vowel*; as अज्ञानं, 'absence of knowledge' 'ignorance'. अनुत्तम 'having no superior', unsurpassed.

LESSON XIV.

Imperative mood (*Continued*).

ATMANEPADA.

TERMINATIONS.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	ऐ	आवहै	आमहै
2nd pers.	स्व	इथाम्	ध्वम्
3rd pers.	ताम्	इताम्	अन्ताम्

लभ् *1st conj. Atm.* 'to get'.

1st pers.	लभै	लभावहै	लभामहै
2nd pers.	लभस्व	लभेथाम्	लभध्वम्
3rd pers.	लभताम्	लभेताम्	लभन्ताम्

युध् *4th conj. Atm.* 'to fight'.

1st pers.	युध्यै	युध्यावहै	युध्यामहै
2nd pers.	युध्यस्व	युध्येथाम्	युध्यध्वम्
3rd pers.	युध्यताम्	युध्येताम्	युध्यन्ताम्

लज्ज् *6th conj. Atm.* to 'feel shame'.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	लज्जै	लज्जावहै	लज्जामहै
2nd pers.	लज्जस्व	लज्जेथाम्	लज्जध्वम्
3rd pers.	लज्जताम्	लज्जेताम्	लज्जन्ताम्

अर्थ् *10th conj. Atm.* 'to beg'.

1st pers.	अर्थयै	अर्थयावहै	अर्थयामहै
2nd pers.	अर्थयस्व	अर्थयेथाम्	अर्थयध्वम्
3rd pers.	अर्थयताम्	अर्थयेताम्	अर्थयन्ताम्

WORDS

बाल्यं boyhood, childhood
अनन्तरं *ind.* afterwards
क्षेमः peace, happiness, welfare
विद्वज्जनः a learned or wise man, a sage
परस्वं another's property
उपायः a plan, remedy
राष्ट्रम् a nation, a country
अलिः a bee
रामायणं name of Valmiki's famous epic poem describing the adventures of Rama
मौनम् silence
शोभन *adj.* good

वचनं advice, saying, request, a word

पितृ (पितरौ) *du.* parents

द्रुतम् *adv.* soon, quickly

ROOTS (*1st conjugation*).

लंब् *with* आ *Atm.* to resort to, to depend upon.

स्मि (स्मय्) *with* वि *Atm.* to wonder, to be dismayed.

नी (नय्) *with* आ *Paras. & Atm.* to bring.

अस् *with* अभि *4th conj. Paras.* to learn, study, practise.

मन् *4th conj. Atm.* to think, maintain, regard.

EXERCISE 25.

बाल्ये विद्या अभ्यस्यन्तां ।
शूराणां कथाः श्रूयन्तां ।
खलैस्सह नसंगच्छस्व ।
कथमपराधं क्षमामहै ।
बाला गुरूणां वचनमनुरुध्यध्वं ।
मूर्खौ मौनमालम्बेथां । [तां
आचार्येण छात्रोऽविनयात्ताड्य
योधाः शत्रून्पराजयध्वं
राष्ट्रे प्रजा मोदन्तां ।

अलयो मधु स्वादन्तां ।
परस्वं विषं मन्यस्व ।
ब्राह्मणेभ्यो धनानि दीयन्तां ।
भिक्षुकान्निमन्त्रयध्वं ।
सेवस्व विद्वज्जनं ।
ईश्वरस्य शासनानि क्षेमायानुरुध्यावहै ।
कन्ये श्वशुरमभिवन्दस्वानन्तरं पितुर्गृहं गच्छ ।

EXERCISE 26.

Children, obey (your) parents.

Let (the) two fruits be brought here.

Let (us both) not speak falsehood even in distress.

Let servants go and look for (my) horse.

Do not think Govinda (a) fool.

Let (the) plans be thought over.

Let soldiers fight with and defeat (their) enemies.

Try for (the) good of (the) people.

Let (the) mind attain peace.

Let (my) Ramayana be soon searched.

(We two) were astonished at hearing (the) news; let (it) be told again.

Let (us) invite (our) friend for dinner.

LESSON XV.

Pronouns (सर्वनामशब्दाः)

(50) *The chief classification of pronouns is:—*

Personal Pronouns.	Demonstrative pronouns.	Relative pronoun.	Interrogative pronoun.	Pronouns ending in अ or Pronominals.
अस्मद् 'I or we युष्मद् 'thou or you *भवत् 'your honur	तद् 'that', he she, it एतद् 'this' इदम् 'this' अदस् 'this' or that	यद् 'who' or 'which'	किम् 'who' or 'which'	सर्व 'all विश्व 'all' स्व 'own' &c.

Personal Pronouns §

अस्मद् (I or we).

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	अहम्	आवाम्	वयम्
Acc.	माम् or मा	आवाम् or नौ	अस्मान् or नः

* For the declension of this pronoun see lesson XIX.

§ The declension of the personal pronouns (अस्मद्) & युष्मद्) is the same in all the three genders.

	Singular	Dual	Plural.
Instr.	मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
Dat.	मह्यम् or मे	आवाभ्याम् or नौ	अस्मभ्यं or नः
Abl.	मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्
Gen.	मम or मे	आवयोः or नौ	अस्माकम् or नः
Loc.	मयि	आवयोः	अस्मासु

युष्मद् (Thou or you).

Nom.	त्वम्	युवाम्	यूयम्
Acc.	त्वाम् or त्वा	युवाम् or वाम्	युष्मान् or वः
Instr.	त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
Dat.	तुभ्यम् or ते	युवाभ्याम् or वां	युष्मभ्यं or वः
Abl.	त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
Gen.	तव or ते	युवयोः or वां	युष्माकं or वः
Loc.	त्वयि	युवयोः	युष्मासु

(51) The optional shorter forms of the pronouns (अस्मद् & युष्मद्) *i. e.* मा, मे, नौ, नः & त्वा, ते, वां, वः, are never used at the beginning of a sentence or of a foot of metre; nor they can be used immediately

before the particles च, वा, एव, and हा as, मम पुस्तकम् and not मे पुस्तकम्, तवच ममच (not मेच) प्रीतिरस्ति.

(52) These shorter forms are not used immediately after the vocative case except when a qualifying adjective follows it; as, देवास्मान् (not नः) रक्ष सर्वदा 'Oh God'! protect us always' but हरे दयालो नः पाहि 'Oh Merciful Hari! protect us'.

Pronouns ending in अ.

(53) These pronouns are declined like the corresponding *nouns* except in the following cases which are peculiar to these. The five peculiar terminations are:—

	Singular.		*Plural.*
Dat.	स्मै	Nom.	ई
Abl.	स्मात	Gen.	इषां
Loc.	स्मिन्		

* सर्व *mas*, 'all'

Nom.	सर्वः	सर्वौ	सर्वे

* विश्व 'all', अन्य 'another', इतर 'other', and अन्यतर 'one of two' are similarly declined.

Acc.	सर्वम्	सर्वौ	सर्वान्
Instr.	सर्वेण	सर्वाभ्याम्	सर्वैः
Dat.	सर्वस्मै	सर्वाभ्याम्	सर्वेभ्यः
Abl.	सर्वस्मात्	सर्वाभ्याम्	सर्वेभ्यः
Gen.	सर्वस्य	सर्वयोः	सर्वेषाम्
Loc.	सर्वस्मिन्	सर्वयोः	सर्वेषु
Voc.	सर्व‡	सर्वौ	सर्वे

(54) The terminations which are peculiar to the Pronouns of the feminine gender ending in आ are:–

	Singular.	*Plural.*
Dat.	स्यै	"
Abl.	स्याः	"
Gen.	स्याः	साम्
Loc.	स्याम्	"

Before all these peculiar terminations the final आ is shortened except in the genitive plural: in other respects these pronouns are declined like

‡ Pronouns ending in vowels may also take a vocative case.

their corresponding *nouns* ending in आ.

सर्वा *feminine.*

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	सर्वा	सर्वे	सर्वाः
Acc.	सर्वाम्	सर्वे	सर्वाः
Instr.	सर्वया	सर्वाभ्याम्	सर्वाभिः
Dat.	सर्वस्यै	सर्वाभ्याम्	सर्वाभ्यः
Abl.	सर्वस्याः	सर्वाभ्याम्	सर्वाभ्यः
Gen.	सर्वस्याः	सर्वयोः	सर्वासाम्
Loc.	सर्वस्याम्	सर्वयोः	सर्वासु
Voc.	सर्वे	सर्वे	सर्वाः

सर्व *Neuter.*

Nom and Acc.	सर्वं	सर्वे	सर्वाणि

The rest are like those of the corresponding masculine.

(55) एक 'one' follows सर्व in singular only, as; एकः एकं, एकेन, एकस्मै, एकस्मात्, एकस्य, and एकस्मिन्. एक 'chief' follows सर्व in all the numbers.

(56) उभ 'both' is declined like सर्व but only in dual, thus ; Nom Acc. Voc. *mas.* उभौ, *fem.* and *neut* उभे, Ins. Dat. Abl. उभाभ्यां, Gen. Loc, उभयोः.

WORDS.

दक्षिणा money given to Brahmanas

ईशः Siva

सावधान *adj.* attentive

आधारः a support, a receptacle

सद्गुरुः a virtuous preceptor

न्यायः a school of philosophy

कालः time, proper time

समर्पितः *adj.* made over, delivered, committed

प्रत्यहं *ind.* everyday

वयस्यः friend, companion

उपाध्यायः a preceptor

प्राणः *m.* (*plural*) life

उत्तम *adj.* very good, the best

नामधेयं a name

मनोधर्मः passion

वियोगः separation

पाठः a lesson

प्रावीण्यं proficiency

ROOTS (*1st Conjugation*).

अव् *Paras.* to protect.

स्मृ (स्मर्) *Paras. with* वि to forget.

श्रि *Paras. & Atm. with* आ to resort to, to depend upon.

EXERCISE 27.

सर्वेजनाः सद्गुरुमाश्रयन्ते।
वद तव नामधेयं।
तुभ्यं वस्त्राणि दिशामि।
वयस्य मां त्वं माविस्मर।
चिरमहमत्रातिष्ठं।
तत्र त्वं सावधानस्तिष्ठ।
उपाध्यायस्य हस्ते मम पुत्रः समर्पितः
सर्वेषां जनानां नृपतिर्बन्धुः।
वयं सुखेन कालं नयामः।
*सर्वस्माल्लोकात् स्वर्ग उत्तमः।
सर्वस्मिन् शरीरे प्राणास्सन्ति।
अस्मासु कृष्णः श्रेष्ठः।
त्वं पण्डितोऽसि ततस्तुभ्यमहं दक्षिणामयच्छं।
ईशो युष्मान् सदाऽवतु।
सर्वासां श्रुतीनामाधार ईश्वरः।

(57) * A letter of the dental class, followed by ल्, is changed to ल्, the nasalised ल् (लँ्) taking the place of न; तत् + लयः = तल्लयः 'that Laya' विद्वान् + लिखति = विद्वाँल्लिखति 'a learned man writes'.

EXERCISE 28.

We wash our hands everyday with (the) cold water of (the) river.

---

* तोर्लि (VIII—4—60).

Conquer your passions.
Thou art (a) fool.
Are you not my friend?
We two saw (an) ass on (the) road.
Do not you both regard Hari (an) enemy.
May Vishnu save us all from misery.
Do not be sorry at (a) separation from us.
You learnt your lesson; now you may go home.
I asked you where my book was.
You two boys, where is your (two) father.
I learnt Nyaya at Allahabad.
The king attained proficiency in all (the) arts.

LESSON XVI.

Pronouns (*continued*).

Demonstrative, Relative and Interrogative Pronouns.

तद् 'that' *mas.* (he).

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	सः	तौ	ते

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Acc.	तम्	तौ	तान्
Instr.	तेन	ताभ्याम्	तैः
Dat.	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
Abl.	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
Gen.	तस्य	तयोः	तेषाम्
Loc.	तस्मिन्	तयोः	तेषु

(58) तद् and यद् are declined as if they were त and य in the masculine and the neuter, and ता and या in the feminine.

The Demonstrative pronoun तद् 'that' also serves the purpose of the Third personal pronoun.

तद् *f* '*she*'.

Nom.	सा	ते	ताः
Acc.	ताम्	ते	ताः
Instr.	तया	ताभ्याम्	ताभिः
Dat.	तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः
Abl.	तस्याः	ताभ्याम्	ताभ्यः

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Gen.	तस्याः	तयोः	तासाम्
Loc.	तस्याम्	तयोः	तासु

तद् *n* (It).

Nom. and Acc.	तत्	ते	तानि

The rest are like those of the corresponding *mas.*

एतद् 'this' *masculine.*

Nom.	एषः	एतौ	एते
Acc.	एतं or एनम्	एतौ or एनौ	एतान् or एनान्
Instr.	एतेन or एनेन	एताभ्याम्	एतैः
Dat.	एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः
Abl.	एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः
Gen.	एतस्य	एतयोः or एनयोः	एतेषाम्
Loc.	एतस्मिन्	एतयोः or एनयोः	एतेषु

(59) The alternative forms of एतद् and इदं in the Acc. and Instr. Sing. and Gen. and Loc. dual are, like those of (अस्मद् and युष्मद्), and ought not to be

used at the beginning of a sentence. Moreover, they can only be used with reference to some one or some thing mentioned in a previous sentence.

एतद् *f.*

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	एषा	एते	एताः
Acc.	एताम् or एनाम्	एते or एने	एताः or एनाः
Instr.	एतया or एनया	एताभ्याम्	एताभिः
Dat.	एतस्यै	एताभ्याम्	एताभ्यः
Abl.	एतस्याः	एताभ्याम्	एताभ्यः
Gen.	एतस्याः	एतयोः or एनयोः	एतासाम्
Loc.	एतस्याम्	एतयोः or एनयोः	एतासु

एतद् *n.*

Nom.	एतत्	एते	एतानि
Acc.	एतत् or एनत्	एते or एने	एतानि or एनाति

The rest like the Masculine.

इदम् 'this' *masculine.*

Nom.	अयम्	इमौ	इमे

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Acc.	इमम् or एनम्	इमौ or एनौ	इमान् or एनान्
Instr.	अनेन or एनेन	आभ्याम्	एभिः
Dat.	अस्मै	आभ्याम्	एभ्यः
Abl.	अस्मात्	आभ्याम्	एभ्यः
Gen.	अस्य	अनयोः or एनयोः	एषाम्
Loc.	अस्मिन्	अनयोः or एनयोः	एषु

इदम् *f.*

Nom.	इयम्	इमे	इमाः
Acc.	इमाम् or एनाम्	इमे or एने	इमाः or एनाः
Instr.	अनया or एनया	आभ्याम्	आभिः
Dat.	अस्यै	आभ्याम्	आभ्यः
Abl.	अस्याः	आभ्याम्	आभ्यः
Gen.	अस्याः	अनयोः or एनयोः	आसाम्
Loc.	अस्याम्	अनयोः or एनयोः	आसु

इदम् *n.*

Nom.	इदम्	इमे	इमानि
Acc.	इदम् or एनत्	इमे or एने	इमानि or एनानि

The rest like the Masculine.

अदस् 'this or that' *masculine.*

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	असौ	अमू	अमी
Acc.	अमुम्	अमू	अमून्
Instr.	अमुना	अमूभ्याम्	अमीभिः
Dat.	अमुष्मै	अमूभ्याम्	अमीभ्यः
Abl.	अमुष्मात्	अमूभ्याम्	अमीभ्यः
Gen.	अमुष्य	अमुयोः	अमीषाम्
Loc.	अमुष्मिन्	अमुयोः	अमीषु

अदस् *f.*

Nom.	असौ	अमू	अमूः
Acc.	अमूम्	अमू	अमूः
Instr.	अमुया	अमूभ्याम्	अमूभिः
Dat.	अमुष्यै	अमूभ्याम्	अमूभ्यः
Abl.	अमुष्याः	अमूभ्याम्	अमूभ्यः
Gen.	अमुष्याः	अमुयोः	अमूषाम्
Loc.	अमुष्याम्	अमुयोः	अमूषु

अदस् *n.*

Nom. & Acc.	अदः	अमू	अमूनि

The rest like the Masculine.

यद् 'who or which' *masculine.*

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	यः	यौ	ये
Acc.	यम्	यौ	यान्
Instr.	येन	याभ्याम्	यैः
Dat.	यस्मै	याभ्याम्	येभ्यः
Abl.	यस्मात्	याभ्याम्	येभ्यः
Gen.	यस्य	ययोः	येषाम्
Loc.	यस्मिन्	ययोः	येषु

यद् *f.*

Nom.	या	ये	याः
Acc.	याम्	ये	याः
Instr.	यया	याभ्याम्	याभिः
Dat.	यस्यै	याभ्याम्	याभ्यः
Abl.	यस्याः	याभ्याम्	याभ्यः
Gen.	यस्याः	ययोः	यासाम्
Loc.	यस्याम्	ययोः	यासु

यद् *n.*

Nom. & Acc.	यत्	ये	यानि

The rest like the Masculine.

(60) किम् 'who or which' is declined like तद् or यद् (its base being क) in all cases except the Nom. and Acc Sing. Neuter. where the form is किं; thus:—

Nom.	कः	कौ	के	*Mas.*	किम
Nom.	का	के	काः	*Fem.*	
Nom. & Acc.	किम्	के	कानि	*Neu.*	

(61) By adding चित्, चन, अपि to किम् in all its cases, *Indefinite Pronouns* are formed, thus:—

कश्चित्, कश्चन, कोऽपि, काचित्, काचन, कापि = 'some one or any one'; किंचित्, किंचन, किमपि = 'any thing' or 'some thing'.

(62) * इदम् is used with reference to a person or thing *near at hand*, and एतद् to one *nearer still*; अदस् is used of a person or a thing *at a distance*, while तद् is used of one *that is absent*.

WORDS.

रत्नावली a necklace of jewels

किं *ind.* why, wherefore

ग्राह्य *adj.* acceptable

---

* इदमस्तु संनिकृष्टं समीपतरवर्ति चैतदो रूपम् ।
अदसस्तु विप्रकृष्टं तदिति परोक्षे विजानीयात् ॥

भाव्यं what is destined or sure to happen in the future

जन्मदिवसः birth-day

चण्डासुरः name of a demon

संग्रामः a battle, a battle-field

हिंसारत adj. delighting in mischief

इष्ट adj. desired, longed for

धार्मिकः adj. righteous, virtuous, pious

लोभः avarice

आभरणं an ornament, decoration

तरुणी a young or youthful woman

आरामः (1) delight, pleasure, (2) place of pleasure, a garden

सहायः a companion, friend, helper

परस्परं ind. to each other to one another

चण्डिका the goddess Durga

बलं strength, an army

नित्यं ind. always

शिखरः the top, summit

Roots (*10th Conjugation*).

लंघ् *Paras. & Atm.* to violate, to transgress.

वृ (वार्) *Paras. & Atm.* to oppose, to dissuade from.

पाल् *with* परि *Paras. & Atm.* to protect.

प्रच्छ् (पृच्छ्) *with* आ *6th conj. Atm.* to take leave of.
एध् *1st conj. Atm.* to prosper, to become happy.
ईक्ष् *with* अप *1st conj. Atm.* to expect.

EXERCISE 29.

यमश्वं ह्योऽरोहं तमेवाद्यारोहामि ।
एतेभ्यो ब्राह्मणेभ्य इमां दक्षिणां प्रयच्छ ।
तेषां यद्यदिष्टं तत्तत्करोमि ।
यस्मान्नगरादयं दूत आगच्छत् तस्य किं नामधेयं ।
कथयतु सोऽखिलं वृत्तान्तमेतस्यै ।
मित्र गच्छ त्वं तस्या इमां रत्नावलीं परिपालय ।
या भर्तुर्वचनं नलंघयति सा पतिव्रता ।
कृष्ण एतेषां संकटं वारयति ।
य आचार्यस्याज्ञामनुरुध्यते स*शिष्यः ।
एतासामाभरणानि पश्य ।
कृष्णस्ताभ्यां तरुणीभ्यां सहारामेऽक्रीडत् ।
तस्या जनन्या वचनं ग्राह्यं ।

---

* The nominative case masculine of the pronouns तद् and एतद् i. e. सः and एषः drop the final स् or visarga before any *consonant* hard or soft, in a sentence. as; स गच्छति 'he goes'; एष पचति 'this (man) cooks'.

युष्माकं पुत्राः कानि पुस्तकानि पठन्ति ।

यस्य यद्भाग्यं तस्य तदेव भवति ।

ताः कन्या मातरं पितरं चानमन् ।

अस्मिँल्लोके ये सन्ति कवयस्तेषां प्रसादेनैतं ग्रन्थमारभे ।

यया चण्डासुरोऽनश्यत् तस्यै चण्डिकायै नमः ।

एतासु कन्यासु का गायन्ति ।

ये वीराः संग्रामे पतन्ति ते स्वर्गं गच्छन्ति ।

हिंसारतश्च यो नित्यं नेहासौ सुखमेधते ।

अनयोर्नद्योः प्रभवो विन्ध्येऽस्ति ।

अमुष्य पर्वतस्य शिखरान्महिष्यपतत् ।

आभ्यो दुहितृभ्यो वस्त्राणि यच्छ ।

यदहमिच्छामि तन्मह्यं कथयतु ।

एषु वृक्षेषु शुकाः सन्ति ।

ते तव पितुः सहायाः ।

अयं राज्ञ्या जन्मदिवसः ।

इमे दशरथस्य पुत्राः ।

आपृच्छस्व ते मित्रं ।

तौ परस्परमताडयतां ।

बुद्धिर्यस्य बलं तस्य ।

EXERCISE 30.

These stories were heard by me.
Whose children are these two?

These evils arise from avarice.

Whose house is this?

What do you expect from these wicked men?

Which of these fruits do these boys like?

God punished those who are wicked.

The parrot flew up from the branch of this tree.

Krishna played with these children.

Those who strive for (the) good of others attain renown in this world.

Follow (the) path of those who are virtuous.

I call (the) man whom we saw yesterday.

LESSON XVII.

Verbal Derivatives.

(a) Past Passive Participles.

(63) The Past Passive Participle * is formed by the addition of the affix त to the root; as:—

---

* The Past Passive Participle denotes completion of an action and past time generally. It is considered as an *adjective* in sanskrit and declined in the Mas. Fem. & Neu. as कृतः M. कृता F. कृतम् N.

जि to conquer; जित conquered

श्रु to hear; श्रुत heard

हृ to take away; हृत taken away

कृ to do; कृत done

अस् to throw; अस्त thrown

नी to carry; नीत carried

भू to become; भूत become

क्षिप् to throw; क्षिप्त thrown

वृत to be happen; वृत्त happened

मृ to die; मृत dead

List of Past Passive Participles.

(*Examples of Irregular forms*).

भ्रम् 'to wander' भ्रान्त
कम् 'to love' कान्त
क्रम् 'to go' क्रान्त
क्लम् 'to be weary' क्लान्त
क्षम् 'to forgive' क्षान्त
शम् 'to be quiet' शान्त
दम् 'to conquer' दान्त
वम् 'to vomit' वान्त
कृष् 'to plough' कृष्ट
तुष् 'to be satisfied' तुष्ट
दिश् 'to show' दिष्ट

दृश् 'to see' दृष्ट
दुष् to be wrong' दुष्ट
नश् 'to perish' नष्ट
पुष् 'to nourish' पुष्ट
प्रच्छ् 'to ask' पृष्ट
यज् 'to worship' इष्ट
विश् 'to enter' विष्ट
श्लिष् 'to embrace' श्लिष्ट
सृज् 'to create' सृष्ट
स्पृश् 'to touch' स्पृष्ट
दंश् 'to bite' दष्ट

Root.	*I. P.*	*Root.*	*I. P.*
नी *with* वि	विनीय	हन् *with* प्र	प्रहत्य
दा *with* आ	आदाय	मन् *with* अव	अवमत्य
भू *with* अनु	अनुभूय	कृ *with* प्र	प्रकृत्य
नी *with* परि	परिणीय	खन् *with* उद्	उत्खन्य or उत्खाय
पूज् *with* सं	संपूज्य	गम् *with* आ	आगम्य or आगत्य
शङ्क् *with* आ	आशङ्क्य	रम् *with* वि	विरम्य or विरत्य
दिश् *with* उद्	उद्दिश्य	नम् *with* प्र	प्रणम्य or प्रणत्य
क्षिप् *with* नि	निक्षिप्य	वच् *with* प्र	प्रोच्य
ईक्ष् *with* वि	वीक्ष्य	वस् *with* प्र	प्रोष्य
जन् *with* प्र	प्रजन्य	ह्वे *with* आ	आहूय
प्रच्छ् *with* आ	आपृच्छ्य	बन्ध् *with* नि	निबध्य
गै *with* उद्	उद्गाय	क्षि *with* प्र	प्रक्षीय
वद् *with* अनु	अनूद्य		
वप् *with* नि	न्युप्य		
जि *with* वि	विजित्य		
श्रु *with* उप	उपश्रुत्य		
स्मृ *with* वि	विस्मृत्य		

(c) *The Infinitive of Purpose.*

(68) The infinitive of purpose is formed by adding तुम् to the root; as नी 'to carry', नेतुम् 'for carrying'.

Root.	*Infinitive.*	*Root.*	*Infinitive.*
कृ ...	कर्तुम्	हन् ...	हन्तुम्
गम् ...	गन्तुम्	स्था ...	स्थातुम्
जि ...	जेतुम्	पा ...	पातुम्
श्रु ...	श्रोतुम्	दा ...	दातुम्
डी ...	डयितुम्	ह्वे ...	ह्वातुम्
भू ...	भवितुम्	गै ...	गातुम्
तॄ ...	तरितुम्	पच् ...	पक्तुम्
वन्द् ...	वन्दितुम्	मुच् ...	मोक्तुम्
वृत् ...	वर्तितुम्	त्यज् ...	त्यक्तुम्
कथ् ...	कथयितुम्	सह् ...	सहितुम् or सोढुं
तड् ...	ताडयितुम्	रुह् ...	रोढुं
जीव् ...	जीवितुम्	वह् ...	वोढुं
वम् ...	वमितुम्	सृज् ...	स्रष्टुम्
खन् ...	खनितुम्	विश् ...	वेष्टुम्
लभ् ...	लब्धुम्	अद् ...	अत्तुम्
बुध् ...	बोद्धुम्	प्रच्छ् ...	प्रष्टुम्
वस् ...	वस्तुम्	क्षिप् ...	क्षेप्तुम्
नह् ...	नद्धुम्		

(*d*) *Present Participles.**

(69) The Participle of the Present *Parasmaipada*

* This is the only Participle the formation of which is connected with the conjugational class of the verb. This participle is used when contemporaneity of action is indicated.

is formed by the addition of अत् to that form of a root, which it assumes before the third person plural termination of the Present Tense. The अ of अत् is dropped if the base end in अ; as.

*List of the Participles of the Present Paras.**

Root.		*Prest. Part. Paras.*		*Root.*		*Prest. Part. Paras.*	
भू	...	भवत्	'being'	अद्	...	अदत्	'eating'
स्था	...	तिष्ठत्	'standing'	कृ	...	कुर्वत्	'doing'
तुद्	...	तुदत्	'giving pain'	चुर्	...	चोरयत्	'stealing'
				दृश्	...	पश्यत्	'seeing'
जि	...	जयत्	'conquering'	अस्	...	सत्	'being'
वस्	...	वसत्	'dwelling'	नश्	...	नश्यत्	'perishing'
गम्	...	गच्छत्	'going'				
पा	...	पिबत्	'drinking'	मुच्	...	मुञ्चत्	'leaving'

(70) The Participle of the Present *Atmanepada* is formed by the addition of the suffix मान to the bases of the roots of the respective conjugations; thus:—

* The declension of these participles (i. e. participles in अत्) has been treated of in lesson XIX.

Root.	*Prest. Part. Atm.*	*Root.*	*Prest. Part. Atm.*
वन्द् ...	वन्दमान 'saluting'	बुध् ...	बोधमान 'knowing'
तुद् ...	तुदमान 'giving pain'	चुर् ...	चोरयमाण 'stealing'
मृ ...	म्रियमाण 'dying'	मृग् ...	मृगयमाण 'seeking'

(71) The Participle of the Present *Passive* is formed by the addition of the suffix मान to the passive base in य of the given root; thus:—

Root.		*Passive.*	*Present. Part.*
दा	...	दीयमान	'who or what is given'
चुर्	...	चोर्यमाण	'who or what is stolen'
कृ	...	क्रियमाण	'who or what is done'
श्रु	...	श्रूयमाण	'who or what is heard'

WORDS.

उत्तरा daughter of a king named Virata, Abhimanyu's wife

सूर्यः the sun

कीचकः name of the commander-in-chief of king Virata

स्तेयलब्ध *adj.* what is obtained by theft or robbery

पार्वती the wife of Siva

समीपं *adj.* near

यजमानः a host, a sacrificer

वरः a bride-groom
निष्कः a golden coin
प्रवाहः flow, current
पद्मम् a lotus
देवायतनम् a temple
कुशासनं a seat or mat made of Kusa grass
सुतः a son
त्वदीय *adj.* thy, thine, your, yours
अतीव *ind.* very, greatly
सम्यक् *adj.* well
चौर्यम् theft
परमेश्वरः the supreme ruler of the universe, God
आञ्जनेयः name of Maruthi or Hanumat
शृगालः a jackal
उग्र *adj.* raging, severe
कलिः (1) the Kali age (2) a strife, a quarrel
कौमुदी moonlight
विधुः the moon
सूक्तिः *f.* good words or speech
वाराणसी Benares
पिपासु *adj.* thirsty
नायकः leader, lord, chief
गदा a mace
दुःखपरायण *adj.* subject to or absorbed in misery
संसारः the world, worldly existence, transmigration
वैद्यः a physician
शाश्वत *adj.* eternal, lasting long
दुर्योधनः Name of a king, son of Dritharashtra

व्रतम् a vow, penance

वदन्ती speech, discourse, talk

अजः a goat

अगदः medicine

सखी a female friend or companion

खलु *ind.* verily

ROOTS (*4th conjugation*).

श्रम् (श्राम्) *Paras.* to be weary.
मुह् *Paras.* to faint, to loose sense, to be silly.
इष् *with* अनु *Paras.* to search for.

1st conjugation

क्रम् *with* निस् (निष्क्रम्) *Paras. & Atm.* to go away or from, to leave, depart.
गद् *Paras.* to speak, prattle.
वृत (वर्त्) *with* प्र *Atm.* to set about.
यम् (यच्छ्) *with* उद् *Atm.* to raise above.
स्था (तिष्ठ्) *with* उद् *Paras.* to get up.
तप् *Paras.* to shine, to be hot.
त्रस् *1st & 4th conj. Paras.* to tremble, to be afraid.
लोक् *with* अव *1st conj. Atm. and 10th conj. Paras.* to see, look at.
दिश् *with* उप *6th conj. Paras. & Atm.* to teach, advise.

EXERCISE 31

अर्जुनः कृष्णेन रक्षितमुत्तरायास्सुतमपश्यत् ।

त्वदीयेन बालेन कृतां क्रीडामपश्यं ।

सूर्यस्य कान्त्या संतप्तः पान्थो वृक्षस्य * च्छायामाश्रयते ।

भीमेन ताडितः कीचकोऽतीव श्रान्तोऽमुह्यत् ।

विस्मृतं खलु मया ; सम्यक्त्वया प्रतिबोधितोऽस्मि ।

केचिच्चोराः कस्यचिद्धनिकस्य गृहे चौर्यं कृत्वा स्तेयलब्धं
धनमादाय निष्क्रान्ताः ।

सर्वेऽप्याम्रवृक्षाः फलभारैर्नताः †

मारुतिर्लंकां दग्ध्वा समुद्रं तीर्त्वा राममनमत् ।

परमेश्वरः पार्वत्या सह भक्तान्रक्षितुमागच्छति ।

आञ्जनेयो रामस्य समीपं गत्वा सीतायाः क्षेममगदत् ।

रामो गजमारुह्यायोध्याया निर्गच्छति ।

---

† The forms of the root अस् 'to be' may be supposed to be understood in all these cases.

* Initial छ after a final *short* vowel and after the particles मा and आ is change to च्छ्. But after a final *long* vowel this change is *optional*; as. तव + छाया = तवच्छाया, आ + छादयति = आच्छादयति, मा + छिनत् = माच्छिनत् But सा + छाया = साच्छाया or साछाया.

आत्मजाया वरमन्वेष्टुं नगरं गच्छामि ।
यजमानो निष्कान् दत्त्वाऽतिथीन् प्रीणयति ।
यतयः कलेर्नीती दृष्ट्वाऽत्रस्यन् ।
गंगायाः प्रवाहं द्रष्टुं जना आगच्छन् ।
किंकरः फलान्यानेतुमारामं गच्छतु ।
पद्मान्याहृत्य दुहितृभ्यो दिशावः ।
गृहान्निर्गत्य कौमुद्यां क्रीडन्ति बालाः ।
मनोः सूक्तिं स्मृत्वा पण्डिता धर्मं नत्यजन्ति ।
देवायतनमधिगम्य कुशासने समुपविश्य गिरीशं पूजयामि ।
वाराणसीमवलोक्य गंगामवगाह्य निवर्तते ।
पितरावापृच्छय बाला नायकस्य गृहं गच्छति ।
भीमो दुर्योधनं प्रहर्तुं गदामुदयच्छत ।
प्रातरुत्थाय* गुरुं प्रणम्य पाठशालां गच्छन्तिच्छात्राः ।
पार्वती दुःखपरायणा भूत्वोग्रं व्रतं चरितुमरण्यमगच्छत् ।
संसारस्य सुखान्यनुभूय यतिरभवत् ।

इन्दुं धर्तुं बालक इच्छति ।
प्रियायै दातुं पुष्पमानयामि ।
राहुणा ग्रस्तं विधुमपश्याम ।

बाला नर्तितुं प्रवृत्ता ।
जलं पातुमिच्छति पिपासुः ।
नश्रुता किं त्वयैषा वदन्ती ।

---

* The स् of स्था and स्तम्भ् is dropped after the preposition उद्: as. उद् + स्थानं = उद् + थानं = उत् + थानं = उत्थानं similarly उत्तम्भनं.

EXERCISE 32.

Thinking him (a) sage we two bowed to him

(The) physcian advised me to drink (the) medicine.

I saw many soldiers dying on the battlefield.

They two were not able to get their desired objects.

Pupils' faults have been forgiven by their tutors.

(The) king, when extolled, gave the poet much wealth.

Having brought (the) boy home, Krishna taught him politics.

(The) warrior, defeated in (the) battle, was taken to (the) prison.

Sages, always contemplating (the) Creator of the universe, obtain eternal happiness.

She was abandoned by her companions.

(The) farmer, having seen (the) jackal in (the) garden, threw (a) stick at him.

Many wells were dug by (the) king.

(The) Brahmin, hearing (the) words of (the) rogue, threw (the) goat on (the) ground.

I desire to go to Benares.

LESSON XVIII.

The Potential mood (लिङ्)

(72)* The Potential Mood expresses the sense of (विधि) *command*, (निमन्त्रण) *pressing invitation*, (आमन्त्रण) *giving permission*, (अधीष्ट) *soliciting one to attend to an honorary office or duty* (संप्रश्न) *courteous inquiry* and (प्रार्थना) *prayer*.

(73)† The Potential is also used in conditional sentences in which one statement depends upon another as effect on a cause; as. यदि हरिर्विमार्गान्निवर्तेत शोभनं भवेत् 'If Hari should give up his evil conduct, good will happen'.

(74) The senses of the Potential Mood are expressed in English by '*may*' '*shall*' or '*should*' and often by '*will*' '*wonld*' '*could*' *might*', as used in direct assertions.

---

* विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसंप्रश्नप्रार्थनेषुलिङ्. (III—3—161)

† हेतुहेतुमतोर्लिङ्. (III—3—156)

TERMINATIONS.

Parasmaipada.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
1st pers.	ईयम्	ईव	ईम
2nd pers.	ईस्	ईतम्	ईत
3rd pers.	ईत्	ईताम्	ईयुः

Atmanepada.

1st pers.	ईय	ईवहि	ईमहि
2nd pers.	ईथास्	ईयाथाम्	ईध्वम्
3rd pers.	ईत	ईयाताम्	ईरन्

स्मृ *1st conj. Paras.* to remember.

1st pers.	स्मरेयम्	स्मरेव	स्मरेम
2nd pers.	स्मरेः	स्मरेतम्	स्मरेत
3rd pers.	स्मरेत्	स्मरेताम्	स्मरेयुः

तुष् *4th conj. Paras.* 'to be pleased'

1st pers.	तुष्येयम्	तुष्येव	तुष्येम
2nd pers.	तुष्येः	तुष्येतम्	तुष्येत
3rd pers,	तुष्येत्	तुष्येताम्	तुष्येयुः

सृज् *6th conj. Paras.* 'to abandon' or ,create'.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
1st pers.	सृजेयम्	सृजेव	सृजेम
2nd pers.	सृजेः	सृजेतम्	सृजेत
3rd pers.	सृजेत्	सृजेताम्	सृजेयुः

कथ् *10th conj. Paras.* 'to tell'.

1st pers.	कथयेयम्	कथयेव	कथयेम
2nd pers.	कथयेः	कथयेतम्	कथयेत
3rd pers.	कथयेत्	कथयेताम्	कथयेयुः

मुद् *1st conj. Atm.* 'to rejoice'.

1st pers.	मोदेय	मोदेवहि	मोदेमहि
2nd pers.	मोदेथाः	मोदेयाथाम्	मोदेध्वम्
3rd pers.	मोदेत	मोदेयाताम्	मोदेरन्

जन् (जा) *4th conj. Atm.* 'to be produced', 'to result'.

1st pers.	जायेय	जायेवहि	जायेमहि
2nd pers.	जायेथाः	जायेयाथाम्	जायेध्वम्
3rd pers.	जायेत	जायेयाताम्	जायेरन्

* अद् *2nd conj. Paras.* 'to eat'.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	अद्याम्	अद्याव	अद्याम
2nd pers.	अद्याः	अद्यातम्	अद्यात
3rd pers.	अद्यात्	अद्याताम्	अद्युः

‡ अस् *2nd conj. Paras.* 'to be'.

1st pers.	स्याम्	स्याव	स्याम
2nd pers.	स्याः	स्यातम्	स्यात
3rd pers.	स्यात्	स्याताम्	स्युः

लज्ज् *6th conj. Atm.* 'to feel shame'.

1st pers.	लज्जेय	लज्जेवहि	लज्जेमहि

---

* The terminations for the Parasmaipada roots of the 2nd conj. in the Potential are :—

	Singular	*Dual*	*Plural.*
1st pers.	यां	याव	याम
2nd pers.	यास्	यातम्	यात
3rd pers.	यात्	यातां	युः

‡ अस् loses its initial in this Mood.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
2nd pers.	लज्जेथाः	लज्जेयाथाम्	लज्जेध्वम्
3rd pers.	लज्जेत	लज्जेयाताम्	लज्जेरन्

मृग् *10th conj. Atm.* 'to seek'.

1st pers.	मृगयेय	मृगयेवहि	मृगयेमहि
2nd pers.	मृगयेथाः	मृगयेयाथाम्	मृगयेध्वम्
3rd pers.	मृगयेत	मृगयेयाताम्	मृगयेरन्

WORDS.

मन्युः grief, sorrow

समयः fit time, proper season

दुष्टजनः a wicked man

दूरतः *ind.* from afar, at a distance

शीलम् disposition or character

निशीथः midnight

भोस् *ind.* O (a vocative particle)

प्राज्ञः an intelligent man

दुर्बल *adj.* weak, feeble

आत्मश्लाघा self-praise

आपदर्थं *ind.* as a provision against misfortune

कुलानुरूप *adj.* worthy of a race or family

देवता deity

जायापती *m. du.* wife and husband

स्वकार्यम् one's own business or duty
विपत्तिः *f.* adversity
मत्तः an intoxicated person, a proud man
अनवधान *adj.* careless, inattentive
क्षुधित *adj.* hungry
लुब्ध *adj.* covetuous, avaricious
विपिनं a forest
परनिन्दा reviling others
प्रबल *adj.* strong
वृद्धः an old man, a worthy or venerable person
असहाय *adj.* friendless, solitary
यदि *ind.* if

Roots. (*1st Conjugation*).

हृ *with* परि *Paras. & Atm.* to dispel, to remove.
ईक्ष् *with* प्रति *Atm.* to see, to care.
रुह् *with* अव *Paras.* to descend, alight.

4th conjugation.

मन् *with* अव *Atm.* to disregard, to disrespect.
द्रुह *Paras.* to act the traitor, to hate.

वृज् (वर्ज्) *with* परि *10th conj. Paras & Atm.* to leave, to abandon, shun, void.

EXERCISE 33.

न विप्रं मन्युराविशेत।
छात्राः सदा वेदमभ्यस्येत।
भो* भोजनं लभेय।
आत्मश्लाघां परिवर्जयेम।
परनिन्दां परिहरेत्
कुलानुरूपं शीलं वहेव।
न कमप्यवमन्येध्वं।
नासहायश्चरेद्विपिनं।
स्वकार्यमुद्धरे त्प्राज्ञः
छात्रा उपाध्यायं वन्देरन्।
न कूपमवरोहेत्।
देवताभ्यो बलिं हरेतम्।
बालौ पितुराज्ञामनुरुध्येयाथां।
आपदर्थं धनं रक्षेद्दारान्रक्षेद्धनैरपि।
नसंकटेऽपि धर्मं त्यजेः।
धीरः समयं प्रतीक्षेत।
दुष्टजनं दूरतः प्रणमेत्।
पितरौ भक्त्या वन्दध्वं।
पुत्रस्याविनयं पिता न सहेत।
बाहुभ्यां न नदीं तरेत्।
न वृक्षमारोहेत्।
बाला गुरोर्वचनं न लंघयेत।
यदि वित्तं लभेय नगरं गच्छेयं।
जायापती गृहेऽग्निं पूजयेतां।
निशीथे बहिर्न गच्छेत।

EXERCISE 34.

Scholars should learn their lessons.
Weak men should not fight with strong men.

---

* भोस् drops its स् when followed by a vowel or a soft consonant: as. भो महेश्वर, भो शंकर मां रक्ष.

(A) monarch should be (the) protector of his subjects.

(A) wise man should not lose his sense (मुह्) in adversity.

Shall I bathe in (the) waters of (the) Ganges?

If I go to town, I may see my brother.

If I get what I desire, I shall be pleased.

(A) careless scholar should be punished by his tutor.

You two should not abandon what is begun.

(An) intoxicated person may disrespect his elders.

(A) child may be pleased with (a) fruit.

(One) should give food to (the) hungry.

Subjects should never act (the) traitors * (द्रुह्) towards (a) virtuous king.

One should win over (a) covetuous man by giving him wealth.

---

* द्रुह् governs the dative of the person, against whom the feeling of *hatred* is directed. See rule (33) S. F. R.

LESSON XIX.

Nouns ending in consonants.

(हलन्तसाधारण शब्दाः).

(*Nouns ending in* च्, ज्, त्, द्, *&* ध्)

(75) The case terminations of Masculine and Feminine nouns ending in consonants are the same as those given in Lesson XII.

(76) Case terminations of Neuter nouns ending in consonants :—

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom. & Acc.	(*none*)	ई	इ

The rest like those of the Mas. or Fem.

पयोमुच् § *m.* 'cloud'.

Nom. & Voc.	पयोमुक्-ग् *	पयोमुचौ	पयोमुचः
Acc.	पयोमुचम्	पयोमुचौ	पयोमुचः
Instr.	पयोमुचा	पयोमुग्भ्याम्	पयोमुग्भिः

§ वाच् *f.* speech is declined similarly.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Dat.	पयोमुचे	पयोमुग्भ्याम्	पयोमुग्भ्यः
Abl.	पयोमुचः	पयोमुग्भ्याम्	पयोमुग्भ्यः
Gen.	पयोमुचः	पयोमुचोः	पयोमुचाम्
Loc.	पयोमुचि	पयोमुचोः	पयोमुक्षु†

* (77) When there are more than one consonant at the end of a word, the first is retained and the others dropped as; पयोमुच् + स् = पयोमुच्स्, but स् is dropped, and the form is पयोमुच्.

* (78) च् or ज् is changed to क् when followed by a hard consonant or by nothing and to ग् when followed by a soft consonant except a nasal or a semi-vowel. A consonant (except a nasal) at the of a word is changed to the first or third of its class.

ऋत्विज् ‡ *m.* 'a sacrificial priest'.

Nom. & Voc.	ऋत्विक्-ग्*	ऋत्विजौ	ऋत्विजः

† पयोमुच् + सु, by (77) पयोमुक् + सु, by rule (4) पयोमुक् + षु = पयोमुक्षु.

‡ भिषज् 'a doctor', and हुतभुज् 'fire' are declined similarly.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Acc.	ऋत्विजम्	ऋत्विजौ	ऋत्विजः
Instr.	ऋत्विजा	ऋत्विग्भ्याम्	ऋत्विग्भिः
Dat.	ऋत्विजे	ऋत्विग्भ्याम्	ऋत्विग्भ्यः
Abl.	ऋत्विजः	ऋत्विग्भ्याम्	ऋत्विग्भ्यः
Gen.	ऋत्विजः	ऋत्विजोः	ऋत्विजाम्
Loc.	ऋत्विजि	ऋत्विजोः	ऋत्विक्षु

भूभृत् ‡ *m.* 'a king'.

Nom. & Voc.	भूभृत्-द् ‖	भूभृतौ	भूभृतः
Acc.	भूभृतम्	भूभृतौ	भूभृतः
Instr.	भूभृता	भूभृद्भ्याम्	भूभृद्भिः
Dat.	भूभृते	भूभृद्भ्याम्	भूभृद्भ्यः
Abl.	भूभृतः	भूभृद्भ्याम्	भूभृद्भ्यः
Gen.	भूभृतः	भूभृतोः	भूभृताम्
Loc.	भूभृति	भूभृतोः	भूभृत्सु

‡ मरुत् *m.* 'wind' and सरित् *f.* 'a river' follow the same declension.

‖ See rules 77 and 78.

संपद् * *f.* 'wealth'.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom. & Voc.	संपत्–द्	संपदौ	संपदः
Acc.	संपदम्	संपदौ	संपदः
Instr.	संपदा	संपद्भ्याम्	संपद्भिः
Dat.	संपदे	संपद्भ्याम्	संपद्भ्यः
Abl.	संपदः	संपद्भ्याम्	संपद्भ्यः
Gen.	संपदः	संपदोः	संपदाम्
Loc.	संपदि	संपदोः	संपत्सु

क्षुध् *f.* 'hunger'.

Nom. & Voc.	क्षुत्–द् †	क्षुधौ	क्षुधः
Acc.	क्षुधम्	क्षुधौ	क्षुधः
Instr.	क्षुधा	क्षुद्भ्याम्	क्षुद्भिः
Dat.	क्षुधे	क्षुद्भ्याम्	क्षुद्भ्यः
Abl.	क्षुधः	क्षुद्भ्याम्	क्षुद्भ्यः
Gen.	क्षुधः	क्षुधोः	क्षुधाम्
Loc.	क्षुधि	क्षुधोः	क्षुत्सु

* शरद् *f.* 'autumn', सुहृद् *m.* 'friend' and दृशद् *f.* stone, are declined similarly.

† See rules 77 & 78.

(79) *Possessive adjectives formed with the suffixes* वत् *and* मत् .

धीमत् *adj.* 'wise' (*masculine form*).

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	धीमान् *	धीमन्तौ	धीमन्तः
Acc.	धीमन्तम्	धीमन्तौ	धीमतः
Instr.	धीमता	धीमद्भ्याम्	धीमद्भिः
Dat.	धीमते	धीमद्भ्याम्	धीमद्भ्यः
Abl.	धीमतः	धीमद्भ्याम्	धीमद्भ्यः
Gen.	धीमतः	धीमतोः	धीमताम्
Loc.	धीमति	धीमतोः	धीमत्सु
Voc.	धीमन्	धीमन्तौ	धीमन्तः

* (80) अ is lengthened in the Nom. Sing. and a न् is inserted between अ and the final त् in the first five inflexions and in the Vocative; the अ of मत् and वत् is not lengthened in the Voc Sing.

धीमत् '*Neuter*'.

Nom. Voc. & Acc.	धीमत्	धीमती	धीमन्ति †

The rest like the Masculine.

† (81) न् is prefixed to the final consonant, if it be not a nasal or semi-vowel before the इ of the plural termination

(82) The declension of the *Present Participle* does not differ from that of nouns ending in मत् except in the Nominative singular Masculine in which the अ of the last syllable is not lengthened; thus :—

पचत् *pre. part.* 'cooking', गच्छत् *pre. part.* 'going'

Nom & Voc.	पचन्	पचन्तौ	पचन्तः	& not पचान् or
Nom. & Voc.	गच्छन्	गच्छन्तौ	गच्छन्तः	गच्छान्

All the Present Participles in the *Masculine* are declined similarly.

(83) In the case of the dual, of the Nom. Voc. and the Acc. *neuter*, न् is inserted before the final त् *necessarily* in the case of the present participles of the roots of the 1st, 4th and 10th classes, *optionally* in the case of those of the 6th class and *not at all* in the case of the remaining participles of the Present tense; thus :—

		S.	D.	P.
Nom. Voc. & Acc. Neuter.	1 भवत् 'being'	भवत्	भवन्ती	भवन्ति
	4 नश्यत् 'perishing'	नश्यत्	नश्यन्ती	नश्यन्ति
	10 चोरयत् 'stealing'	चोरयत्	चोरयन्ती	चोरयन्ति
	6 तुदत् 'wounding'	तुदत्	तुदती or तुदन्ती	तुदन्ति
	2 अदत् 'eating'	अदत्	अदती	अदन्ति

The rest like the Masculine.

(84) The feminine bases of nouns & adjectives ending in मत् or वत् are formed by adding ई and are declined like नदी and the Nom., Voc., and Acc. dual of the neuter of present participles is just the same as the feminine form thus:—

		S.	D.	P.	
धीमत् *adj.* 'wise'	Nom.	धीमती	धीमत्यौ	धीमत्यः	Feminine.
भवत् *pre. past.* 'being'	Nom.	भवन्ती	भवन्त्यौ	भवन्त्यः	

WORDS.

वाच् *f.* speech
पयोमुच् *m.* cloud
त्वच् *f.* skin, hide, bark
हुतभुज् *m.* fire

ऋत्विज् *m.* a sacrificial priest

सुखभाज् *adj.* happy

भिषज् *m.* a physician, a doctor

आपद् *f.* adversity

आयुष्मत् *adj* long-lived

गुणवत् *adj* meritorious

जगत् *n.* the world

दृशद् *f.* stone

दिविषद् *m.* a god

धनवत् *adj.* rich

धीमत् *adj.* wise, talented, sensible

परवत् *adj.* dependant

प्रतिपद् *f.* the first day of a lunar fortnight

भगवत् *adj.* majestic, divine

भवत् *pron.* your Honour

क्रुध् *f.* anger

भूभृत् *m.* a king, a mountain

मरुत् *m.* a god, wind

मृद् *f.* earth

यज्ञकृत् *m.* a priest conducting a sacrifice, name of Vishnu

यशस्वत् *adj.* famous

विद्युद् *f.* lightning

विपद् *f.* adversity, misery

वियत् *n.* sky.

शरद् *f.* autumn

भक्तिमत् *adj.* devoted, loyally attached

क्षुध् *f.* hunger

पुण्यकृत *adj.* meritorious

श्रीमत् *adj.* prosperous

हृद् *n.* the heart

संपद् *f.* prosperity, wealth

सुहृद् *m.* a friend

धैर्यं courage

अनुग्रहः kindness, favour, obligation

शैत्यं coolness

मांद्यं dullness, feeble state, slowness

सौगंध्यं sweet scentedness, fragrance

गुणः merit, quality, virtue

व्यसनं adversity, difficulty

कान्ता a female beloved, wife

शतं hundred

आतुर *adj.* afflicted, troubled

भूतं a being, an animal

रुचिः *f* taste, light, colour

पक्वं cooked food

अभिभूत *adj.* overcome, overpowered

कुलालः a potter

गार्हस्थ्यं househoder's life, family life

पानं drinking

लिपिः the written characters, inscriptions

आत्मश्लाघा self praise, applause, adulation

जवः speed

अकार्यं an improper act, a sinful action

दण्डका name of a forest

दिनेदिने *adv.* everyday

रुग्ण *adj.* sick, diseased

अर्थः meaning, sense, a thing, wealth, an event

द्वारका the capital of Krishna

अमृतं nectar

अमर *adj.* immortal, imperishable

स्थिर *adj.* steady, lasting long, fixed, firm

विजयः victory

सोत्कण्ठ *adj.* anxious

केचित् *ind.* few, some

ROOTS.

वृत् (वर्त्) *with* अनु *1st conj. Atm.* to follow, to imitate.

चर् *with* सम् *1st conj. Paras.* to walk about, travel over.

अस् *with* निर् *4th conj. Paras.* to scatter, drive away.

वृज् (वर्ज्) *10th conj. Paras. & Atm.* to shun, avoid.

EXERCISE 35.

आपदि धैर्यं भजत ।

जगति पूज्यते धीमान् ।

प्रतिपदि पाठान्नपठेत् ।

भूभृतमनुवर्तन्ते प्रजाः ।

कुलालै र्मृद्भि र्घटाः क्रियन्ते ।

ऋषीणां वाचोऽर्था अनुसरन्ति ।

ऋषयस्तरूणां त्वचो धारयन्ति

गुणवन्तं पुत्रं कांक्षति जनः ।

परवतां नकदापि सुखं भवेत ।
नारदो वियतोऽवातरत् ।
जना विपदीश्वरं भजन्ति ।
पयोमुचो वातेन निरस्यन्ते ।
रुग्णो भिषजमन्विष्यति ।
ऋत्विग्यज्ञकृदुच्यते ।
पुण्यकृतः सुखभाजो भवन्ति ।
भवद्भिरादिष्टो गार्हस्थ्यं लभेय ।
नाकार्यमस्ति क्षुधाभिभूतस्य ।
माता धनवन्तं जामातरमिच्छति ।

शैत्यं मान्द्यं सौगन्ध्यं चेति मरुतो गुणाः ।
ईश्वरः सर्वेषां भूतानां हृदि वर्तते ।
त्वं जीव शरदः शतं ।
क्षुधातुराणां न रुचिर्नपक्वं ।
भगवान् वासुदेवो मां रक्षतु ।
विद्युन्मेघस्य कान्तेति पण्डितैर्मन्यते ।
ब्राह्मणा हुतभुजं दिनेदिने प्रणमन्ति ।

पुत्राः पित्रोरनुग्रहेणायुष्मन्तो भवन्ति ।
मुनिररण्ये कुशबृसुपविश्येश्वरं भजति ।
ससुहृद्व्यसने यःस्यात्सपुत्रो यस्तुभक्तिमान् ।
उत्तमानां संपदो दीनानां रक्षणाय भवन्ति ।
श्रीमत्या द्वारकाया यशस्वान् कृष्णो भूपतिरासीत् ।
दिविषदोऽमृतस्य पानेनामरा अभवन् ।

EXERCISE 36.

All things in (the) world perish.

Inscriptions on stones last long.
(The) sensible man shuns applause.
All servants are dependants of their masters.
By divine grace (the) Pandavas gained victory.
Benares is (a) famous city.
(The) anxious mind travels with (the) speed of (the) lightning.
(The) sun, moon and stars adorn (the) sky.
(The) leaves of trees wither during autumn.
Few are happy in this world.
(The) Dandaka forest was consumed by fire.
Rama living in Panchavati conquered his enemies.
Let (the) meritorious get rewards.
Woman saw cows standing in (the) field.

LESSON XX.

Nouns ending in अन् *and* इन्.

राजन् *m.* 'a king'.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Nom.	राजा*	राजानौ	राजानः

	Singular.	Dual.	Plural.
Acc.	राजानम्	राजानौ	राज्ञः †
Instr.	राज्ञा	राजभ्याम्	राजभिः
Dat.	राज्ञे	राजभ्याम्	राजभ्यः
Abl.	राज्ञः	राजभ्याम्	राजभ्यः
Gen.	राज्ञः	राज्ञोः	राज्ञाम्
Loc.	राज्ञि or राजनि§	राज्ञोः	राजसु
Voc.	राजन् ‡	राजानौ	राजानः

* राजन् + स् (Mas. Nom. Sing. Term.) = राजन्स्, by rule (77) राजन्.

(85) न् is dropped in the nominative singular, and before all consonantal terminations. In the case of *Masculine* nouns the preceding अ is lengthened in the first five inflexions and इ in the Nominative singular only.

† (86) The penultimate अ of nouns and adjectives ending in अन् is *dropped* before the vowel terminations, beginning with the अस् of the accusative plural except when it is preceded by a conjunct consonant having म् or व् for its latter member.

राजन् + अस् = राज्न् + अस् = by rule (34) page 48. S. F. R. राज्ञ् + अस् = राज्ञः

§ (87) The अ of अन is *optionally* dropped in the Locative Singular of *Masculine* and *Neuter* nouns and in the Nominative. Voc. and Acc. dual of the latter.

‡ (88) The Vocative Singular of Masculine nouns ending in न् is just the same as the crude form.

यज्वन् § *m.* 'a sacrificer'.

	Singular.	*Dual.*	*Plural.*
Nom.	यज्वा	यज्वानौ	यज्वानः
Acc.	यज्वानम्	यज्वानौ	यज्वनः*
Instr.	यज्वना	यज्वभ्याम्	यज्वभिः
Dat.	यज्वने	यज्वभ्याम्	यज्वभ्यः
Abl.	यज्वनः	यज्वभ्याम्	यज्वभ्यः
Gen.	यज्वनः	यज्वनोः	यज्वनाम्
Loc.	यज्वनि	यज्वनोः	यज्वसु

§ आत्मन् , अश्मन् , ब्रह्मन् , अध्वन &. दृश्वन are declined similarly.

* See rule (86) latter part.

	Singular	*Dual*	*Plural.*
Voc.	यज्वन्	यज्वानौ	यज्वानः

नामन् * *n.* 'name'.

Nom. & Acc	नाम	नाम्नी or नामनी ‖	नामानि
Instr.	नाम्ना	नामभ्याम्	नामभिः
Dat.	नाम्ने	नामभ्याम्	नामभ्यः
Abl.	नाम्नः	नामभ्याम्	नामभ्यः
Gen.	नाम्नः	नाम्नोः	नाम्नाम्
Loc.	नाम्नि or नामनि	नाम्नोः	नामसु
Voc.	नामन् or नाम ‡	नाम्नी or नामनी	नामानि

योगिन् † *m.* 'an ascetic'.

Nom.	योगी§	योगिनौ	योगिनः

‡ The न् of neuter nouns is *optionally* dropped in the vocative sing.

‖ For the optional forms of this noun see rule (87).

* धामन् 'mansion', व्योमन् 'sky', दामन् 'string', are declined similarly.

† शशिन्, हस्तिन्, दण्डिन्, पक्षिन् &c. are declined similarly.

§ See rule (85) latter part.

	Singular	*Dual*	*Plu*
Acc.	योगिनम्	योगिनौ	योगिनः
Instr.	योगिना	योगिभ्याम्	योगिभिः
Dat.	योगिने	योगि[illegible]	[illegible]भ्यः
Abl.	योगिनः	[illegible]	योगिभ्यः
Gen.	योगिनः	योगिनोः	योगिनाम्
Loc.	योगिनि	योगिनोः	योगिषु
Voc	योगिन्	योगिनौ	योगिनः

धनिन् *n.*

Nom & Acc.	धनि	धनिनी	धनीनि
Voc.	धनिन् or धनि	धनिनी	धनीनि

The rest like योगिन्

(89) The feminine bases of nouns and adjectives ending in इन् are formed by adding ई and are declined like नदी, as धनिन् *m*, धनिनी *f*, अपराधिन् *m*, अपराधिनी 'guilty' (woman).

Vo…

Words.

अनुजीविन् *adj.* a servant, a dependant

अन्त… …ter- na…

नाम्ना

…म्ने

अपराधिन् *adj.* guilty, offending

अश्मन् *m.* a stone

आत्मन् *m.* the soul, self

एकाकिन् *adj.* single, alone

कञ्चुकिन् *m.* a chamberlain, a door-keeper

अन्तेवासिन् *m.* a disciple, a pupil

कार्यार्थिन् *adj.* making a request, seeking to gain one's object or purpose

कुशलिन् *adj.* well, happy

चर्मन् *n.* leather

…मन् *n.* name

पक्षिन् *m.* bird

प्राणिन् *m.* a living being, an animal, a creature

शशिन् *m.* the moon

तपस्विन् *adj.* an ascetic, one who practises penance

प्रेमन् *m.* & *n.* affection

हेमन् *n.* gold

ब्रह्मन् *n.* the supreme being *m.* the Creator, a Brahmin

महिमन् *m.* greatness

मूर्धन् *m.* the head

मेधाविन् *adj.* intelligent, talented